

Η Κατάσταση Εξαίρεσης ως Τεχνική Διακυβέρνησης στην Ελλάδα της Κρίσης

Αντώνης Μπρούμας

Η καθολική επίθεση της κυρίαρχης οικονομικο-πολιτικής ελίτ στις κοινωνίες της Νότιας Ευρώπης αποξηλώνει με ταχύ ρυθμό τα οικονομικά και δημοκρατικά δικαιώματα και τις ελευθερίες των κατώτερων κοινωνικών τάξεων. Η βία της επίθεσης αποκόπτει κάθε δυνατότητα των καταπιεζόμενων να επηρεάζουν τη σφαίρα της πολιτικής και καθηλώνει όλο και μεγαλύτερες ομάδες πληθυσμού στο επίπεδο της γυμνής ζωής. Βασική τεχνική της σε πολιτικό επίπεδο κοινοβουλευτικά δομημένης κυριαρχίας για να πάρει πίσω ό,τι κατακτήθηκε με αίμα τις τελευταίες εκατονταετίες είναι η χρήση σε νομικό-πολιτικό επίπεδο της κατάστασης εξαίρεσης. Η χρήση της τεχνικής αυτής είναι ιδιαίτερα αισθητή στην εγχώρια πραγματικότητα, όπου ολόκληρα κοινωνικά κομμάτια απογυμνώνονται από κάθε δικαίωμα στη ζωή και στην αξιοπρέπεια, ενώ η φύση υποβαθμίζεται απλώς σε παράπλευρη απώλεια της «ανάπτυξης» των αφεντικών.

Ελλάδα: Θέτοντας Ανθρώπους και Φύση σε Κατάσταση Εξαίρεσης

Αν και τα δείγματα του φαινομένου πρέπει να αναζητηθούν πολύ πιο πριν, ωστόσο με πολύ επιθετικό τρόπο από το 2007 το εγχώριο σύστημα εξουσίας έχει προχωρήσει σε μία υπερπαραγωγή νόμων, που διασπούν το κοινωνικό σώμα σε κατηγορίες υπηκόων και δημιουργούν εξαιρετικά και χωρίς δικλείδες ασφαλείας de jure ή de facto νομικά καθεστώτα όχι μόνο για τους εργαζόμενους, τους συνταξιούχους, τους μετανάστες, τους οροθετικούς, τους κοινωνικούς αγωνιστές και τους διαδηλωτές αλλά και για τον χώρο και το φυσικό περιβάλλον. Ταυτόχρονα, το σύστημα εξαιρεί de jure ή de facto τον σκληρό πυρήνα του κρατικού του μηχανισμού από την υποχρέωση σεβασμού του

Συντάγματος και των νόμων.

... Στην Εργασία

Κύριος αποδέκτης της επίθεσης είναι ο κόσμος της εργασίας. Ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του '90 οι ασφαλιστικές δικλείδες του εργατικού δικαίου, που συντηρούσαν το αρχέτυπο του φορντικού μοντέλου εργασίας (8ωρο/5μερο/σταθερή εργασία), είχαν αρχίσει να αποσαθρώνονται τόσο σε επίπεδο νόμων για επιμέρους κατηγορίες εργαζομένων, όπως οι σε σύμβαση μαθητείας ή δανεισμού ή σε εντατικοποιημένους κλάδους της παραγωγής (π.χ. τουρισμός), όσο και με την εσκεμμένη από το καθεστώς *de facto* ανενέργεια των περιορισμών στους χρόνους εργασίας (π.χ. απλήρωτες υπερωρίες) και των κοινωνικοασφαλιστικών υποχρεώσεων των εργοδοτών, που γιγάντωσαν την εισφοροδιαφυγή και τη μαύρη εργασία και οδήγησαν στο να εξοκείλουν σήμερα τα ασφαλιστικά ταμεία. Αυτή η θέση σε κατάσταση εξαίρεσης κομματιών του κόσμου της εργασίας ήταν αναγκαία, ώστε σήμερα να καταστεί δυνατή με όσο το δυνατό λιγότερες αντιστάσεις η πλήρης αποσάθρωση του συλλογικού εργατικού δικαίου και η γενίκευση της επισφάλειας. Πλέον, η κατάσταση εξαίρεσης από τα θεσμικά όρια της εκμετάλλευσης παίρνει και χωρικά χαρακτηριστικά με την προκήρυξη οικονομικών ζωνών στην επικράτεια, στις οποίες δεν θα ισχύει το εναπομείναν εργατικό δίκαιο.

... Στα Απελευθερωτικά Κινήματα

Εντούτοις, οι μεγαλύτερες κοινωνικές αντιστάσεις ενάντια στη θέση σε κατάσταση εξαίρεσης αρθρώθηκαν όταν στο στόχαστρο μπήκαν τα απελευθερωτικά κινήματα και οι δημοκρατικές κατακτήσεις. Με την ψήφιση των τρομονόμων εξαιρέθηκαν από τις κρατικοδικαιικές δικλείδες του ποινικού δικαίου και, ειδικότερα, από τη θεμελιώδη αρχή *nullum crimen sine lege* οι διωκόμενοι για την κοινωνική δράση τους αγωνιστές και μπήκε σε εφαρμογή έναντι αυτών το νεοπαγές ποινικό δίκαιο του εχθρού. Μετά το πανοπτικό των Ολυμπιακών και τη γνωμοδότηση Σανιδά, το κράτος εξαίρεσε από την υποχρέωση σεβασμού της ιδιωτικότητας το δικαστικό σύστημα και τις αστυνομικές αρχές, υποβάθμισε την

υποτιθέμενα ανεξάρτητη ΑΠΔΠΧ σε γνωμοδοτικό όργανο επί των επιλογών του και θεσμοθέτησε τη βιντεοσκόπηση των διαδηλώσεων και, γενικώς, του δημόσιου χώρου για σκοπούς δημόσιας τάξης, θέτοντας τις βάσεις για την κοινωνία της επιτήρησης. Με νόμο του 2011, οι τηλεπικοινωνιακές εταιρείες εξαναγκάστηκαν σε διατήρηση των εξωτερικών δεδομένων σε τηλεφωνία και διαδίκτυο για ένα έτος, επιτείνοντας το καθεστώς του Μεγάλου Αδελφού και στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες. Σήμερα, η ίδια η έκθεση της ΑΔΑΕ αποκαλύπτει ότι επισήμως επιτηρούνται οι επικοινωνίες δεκάδων χιλιάδων πολιτών για λόγους ασφαλείας, χωρίς κανείς να μπορεί να αποκλείσει ότι ΕΛ.ΑΣ. και ΕΥΠ δεν προβαίνουν μέσω των παρόχων και σε επιτηρήσεις άνευ της νόμιμης οδού.

... Στους Αδύναμους των Αδυνάμων

Η εικόνα από το μέλλον που μας επιφυλάσσουν οι κυρίαρχοι είναι το πώς μεταχειρίζονται τις πιο αδύναμες ομάδες των καταπιεζόμενων αδελφών μας. Έχοντας εδώ και χρόνια καταδικάσει τους μετανάστες χωρίς χαρτιά σε μία γυμνή από δικαιώματα ζωή και διατηρώντας τους υπόλοιπους σε ένα ιδιότυπο καθεστώς ομηρίας, κατάφερε να τους τεμαχίσει και να μειώσει τις δυνατότητες πολιτικής τους οργάνωσης για τη διεκδίκηση της καθολικής τους ισότητας. Με την άνοδο της λαϊκιστικής ακροδεξιάς βλαχομπάροκ τύπου στην εξουσία και τα μηχανοκίνητα τάγματα ασφαλείας των παρακρατικών στους δρόμους το κράτος πλέον διάγει την καθολική του επίθεση σε αυτή την κοινωνική ομάδα, εξαλείφοντας ουσιαστικά το κομμάτι των μεταναστών με χαρτιά και υιοθετώντας τακτικές ναζιστικού τύπου με στρατόπεδα συγκέντρωσης, τείχη στον Έβρο και ρητορείες περί απειλής της δημόσιας υγείας. Τέτοια μεταχείριση επιφυλάσσεται και σε άλλες αδύναμες ομάδες, όπως οι οροθετικές ιερόδουλες, οι οποίες παραδίδονται στον κανιβαλισμό κράτους – ΜΜΕ και εξωθούνται στη μη ύπαρξη. Η θέση ολόκληρων κοινωνικών ομάδων σε κατάσταση εξαίρεσης εξυπηρετεί και την ιδεολογική λειτουργία της εξοικείωσης του κοινωνικού συνόλου στη θέα του κανιβαλισμού ανθρώπινων υπάρξεων από την εξουσία, προκειμένου να χτυπηθούν υπό λιγότερες κοινωνικές αντιστάσεις τα απελευθερωτικά

κινήματα, ενθαρρύνει δε μέσω της τροφοδότησης της «μικρής» εγκληματικότητας και των παρακρατικών περιπόλων στους δρόμους μία συνθήκη πολέμου όλων εναντίον όλων, για να αποπροσανατολίσει την κοινωνία και να επενδύσει στον τρόπο.

... Στη Φύση

Η καταστροφή ανθρώπων και κοινωνικών σχέσεων επεκτείνεται και στη φύση. Στη βορά της «ανάπτυξης» των ντόπιων και ξένων αφεντικών εφαρμόζονται αποικιακού τύπου fast track νόμοι για έργα ενέργειας, διαχείρισης απορριμμάτων, εκμετάλλευσης μεταλλευτικών πόρων, τουρισμού και βαριάς βιομηχανίας, που επιφυλάσσουν τη χειρότερη μοίρα για το φυσικό περιβάλλον στο οποίο ζουν οι ιθαγενείς. Επιπλέον, το κράτος, αφού ουδέποτε εφάρμοσε τους ίδιους του τους νόμους για την προστασία των δασών, για εισπρακτικούς λόγους προχωρά στη νομιμοποίηση εκατοντάδων χιλιάδων αυθαιρέτων. Με τα νομοθετήματα αυτά ανοίγει η κερκόπορτα για την de facto κατάργηση της Κοινοτικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας, στις ελάχιστες περιπτώσεις που στη χώρα μας αυτή εφαρμόστηκε. Ως αντάλλαγμα για την καταστροφή του τοπικού τους περιβάλλοντος, τη μόλυνση του νερού και του αέρα και την κατασπατάληση των φυσικών πόρων, η κυρίαρχη ρητορική τάζει στους εξαθλιωμένους υπηκόους θέσεις μισθωτής σκλαβιάς με μισθούς Εσθονίας αλλά κόστος ζωής Λονδίνου. Στους κόλπους των τοπικών κοινωνιών η ρητορική αυτή επανεπενδύεται αφενός με τις τάσεις αυτοενοχοποίησης του «όλοι μαζί τα φάγαμε» και αφετέρου με το ξεχείλωμα της προτεσταντικής ηθικής σε ένα «δουλέψτε σα δούλοι μέχρι θανάτου», για να βρει ευήκοα ώτα.

Η Κατάσταση Εξαίρεσης ως Τεχνική της Κυριαρχίας

Η θέση σε κατάσταση εξαίρεσης αποτελεί τεχνική διακυβέρνησης που παρατηρείται στα κοινοβουλευτικά πολιτεύματα. Χαρακτηρίζεται από τη μερική ή καθολική αναστολή των θεμελιωδών ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, τη μερική ή καθολική αναστολή των κανόνων ελέγχου της εκτελεστικής εξουσίας και, σε τελικό στάδιο, την οικειοποίηση της

συντακτικής εξουσίας από τον κυρίαρχο, δίχως όμως τη δημιουργία συντεταγμένης εξουσίας και κράτους δικαίου. Η εφαρμογή της παρατηρείται όταν το *status quo* βρίσκεται υπό σοβαρή απειλή, ενώ η επιβολή της περιβάλλεται λόγων εκτάκτου ανάγκης. Μέσω της τεχνικής αυτής επιτυγχάνεται προοδευτικά η διάβρωση των εξουσιών του κοινοβουλίου, η κατάργηση της διάκρισης των κρατικών λειτουργιών και η κατάργηση του διαχωρισμού μεταξύ ιδιωτικού/δημόσιου με τη μετάβαση σε τελικό στάδιο στην κυρίαρχη δικτατορία. Επιπλέον, η θέση σε κατάσταση εξαίρεσης θα πρέπει να αναλυθεί ως τεχνική βιοεξουσίας, καθώς δεν στοχεύει στην πειθάρχηση επιμέρους εκφάνσεων της ζωής αλλά στην καθολική υποταγή των σωμάτων και στον γενικό έλεγχο του πληθυσμού και του χώρου. Από την άποψη της κατάταξης του φαινομένου, η κατάσταση εξαίρεσης δεν εμφανίζεται μόνο ως καθολική αλλά μπορεί να επιβάλλεται κατά μέρος ανά κοινωνικές ομάδες, ανά δικαιώματα ή ανά κανόνες οργάνωσης της κρατικής εξουσίας και να έχει χωροχρονικούς προσδιορισμούς. Ο άνωθεν τεμαχισμός άλλωστε του κοινωνικού σώματος σε λιγότερο ή περισσότερο καταπιεζόμενους/εκμεταλλευόμενους είναι βασική συνταγή επιτυχίας της τεχνικής αυτής μέχρι να γενικευτεί το επιδιωκόμενο καθεστώς εξαίρεσης σε όλη την κοινωνία.

Η Αντίθεση στην Κατάσταση Εξαίρεσης ως Στρατηγική των Απελευθερωτικών Κινήματων

Οι θετοί νόμοι αποτελούν τυποποίηση και κωδικοποίηση του εξουσιαστικού φαινομένου σε μία κοινωνία, όπως αυτό αποκρυσταλλώνεται ιστορικά στο κράτος και στις σχέσεις του με τις λοιπές μη κρατικές πηγές της κοινωνικής εξουσίας. Ταυτόχρονα, μέσω μίας τέτοιας τυποποίησης οι θετοί νόμοι εκφράζουν και συμπυκνώνουν με αφηρημένο τρόπο στο νομικό επίπεδο τον εκάστοτε συσχετισμό των κοινωνικών δυνάμεων. Και, τελικά, επειδή αποτελούν προϊόν των συσχετισμών αυτών, αντανakλούν τους συμβιβασμούς ανάμεσα στα συμφέροντα της κυριαρχίας και τις απαιτήσεις των κατώτερων κοινωνικών τάξεων. Τέτοιοι συμβιβασμοί δεν είναι αποτέλεσμα συμφωνίας, λόγου χάρη ενός ιδεατού ή και πραγματικού κοινωνικού συμβολαίου, αλλά

εξανγκασμένων παραχωρήσεων της κυρίαρχης τάξης απέναντι στους κοινωνικούς αγώνες των κατώτερων κοινωνικών τάξεων με σκοπό τη διασφάλιση της απαραίτητης κοινωνικής ειρήνης και συνοχής. Στο πλαίσιο αυτό, οι οικονομικές και δημοκρατικές κατακτήσεις των κατώτερων τάξεων στο πλαίσιο της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας δύνανται να χρησιμοποιούνται με αντιεξουσιαστικό χαρακτήρα από τα απελευθερωτικά κινήματα σε συνθήκες καθολικής επίθεσης κράτους και αφεντικών.

Έτσι, τα απελευθερωτικά κινήματα θα πρέπει να λάβουν σοβαρά υπόψη τους τους τρόπους που εφευρίσκει η κυριαρχία για τη διάβρωση των κοινωνικών κατακτήσεων και να εντάξουν στη φάρετρα τους με συγκεκριμένους τρόπους την αντίθεση στην κατάσταση εξαίρεσης. Τέτοιοι τρόποι μπορούν να είναι:

- Η αντιστροφή της ρητορικής και των επιχειρημάτων της αστικής νομιμότητας για την απονομιμοποίηση της κυριαρχίας.
- Η πλήρης εκμετάλλευση των περιθωρίων που αφήνει η αστική νομιμότητα για την προάσπιση και διεύρυνση των κοινωνικών κατακτήσεων.
- Η αντίσταση απέναντι στην τακτική της κυριαρχίας με σκοπό την κατάργηση στην πράξη των ψευδών διαχωρισμών ανάμεσα στους καταπιεζόμενους/εκμεταλλευόμενους.
- Η αντιπρόταση ενός καθολικά εξισωτικού λόγου, πιστού στα οράματα της κοινωνικής απελευθέρωσης, ο οποίος αφήνει το περιθώριο στη διαφορετικότητα των καταπιεζόμενων, ενώ δεν εξαντλείται στην ύπαρξη κοινών συμφερόντων αλλά επενδύει στην ύπαρξη κοινοτήτων αγώνα ανάμεσα στους καταπιεζόμενους.

Ως κατακλείδα πρέπει όμως να σημειωθεί ότι η αντίθεση στην κατάσταση εξαίρεσης είναι απαραίτητη αλλά όχι ικανή στρατηγική για την κοινωνική απελευθέρωση. Και αυτό γιατί τυχόν εμμονή σε αυτήν εγκλωβίζει τα απελευθερωτικά κινήματα σε μία διαλεκτική θέσης – αντίθεσης με την κυριαρχία, η σύνθεση της οποίας δεν μπορεί παρά να έχει διάτρητα τα σημάδια του αστικού κόσμου. Ο πεπερασμένος της χαρακτήρας είναι άλλωστε εμφανής από το ότι

θέτει ήδη από την αρχή τα κινήματα σε θέση άμυνας και με πλήρως υιοθετημένη την ατζέντα της κυριαρχίας. Οι απαιτήσεις των καιρών επιτάσσουν την έξοδό μας από τον φαύλο κύκλο του καπιταλισμού, σπάζοντας τα παρωχημένα σχήματα του διαλεκτικού υλισμού και επανεφευρίσκοντας με σύγχρονο τρόπο τις διαλεκτικές του αναρχισμού της πράξης, που δεν επιδέχονται σύνθεση με τα κατάλοιπα του υπάρχοντος. Μόνο ένα αυτόνομο σχέδιο συνολικής και συλλογικής εξόδου από την κρίση του καπιταλισμού μπορεί να πραγματώσει πλέον το πρόταγμα για μία αυτόνομη κοινωνία.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 8

Φουκώ: Για τη λαϊκή δικαιοσύνη

Μισέλ Φουκώ – Εκδόσεις Εξάρχεια

Φιλήμονας Πατσάκης

Καθώς πήρα στα χέρια μου το βιβλίο του Φουκώ για τη λαϊκή δικαιοσύνη μού ήρθε στο νου η έκδοσή του από το περιοδικό «Μαρμίτα». Η προσπάθεια του Γιάννη Μπουκετσίδα μετουσιώθηκε σε μια επιτυχία που στηριζόταν κυρίως στο εσωτερικό του κειμένου. Αυτή εδώ η έκδοση είναι σαφώς πιο καλαίσθητη και με την εισαγωγή του Στέφανου Ροζάνη αποκτά ιδιαίτερο βάθος. Γιατί όμως κάποιος να μπει στον κόπο να πάρει αυτό το βιβλίο; Θα πρέπει να τονίσω ότι είναι σήμερα που το συγκεκριμένο βιβλίο δείχνει πολύ επίκαιρο και κυρίως αναδεικνύει ένα σημαντικό μέρος της προβληματικής του Φουκώ. Θα ήθελα όμως, πριν επεκταθώ σε αυτά τα θέματα, να θίξω μια ιδιαίτερη συνθήκη που αναδύεται από τις γραμμές του βιβλίου.

Ο Φουκώ σε όλη την έκταση του συγκεκριμένου κειμένου αμύνεται και απολογείται, αν και ευτυχώς παραμένει απόλυτα προσηλωμένος στην κριτική του σκέψη, απέναντι σε μια απίθανη μαρξιστική προβληματική. Διαβάζουμε λοιπόν πως «Είναι αναγκαίο να υπάρχει μια οργάνωση για να ρυθμίσει την κατεύθυνση της λαϊκής δικαιοσύνης και να τις δίνει προσανατολισμό. Στην περίπτωση της κινέζικης επανάστασης ο θεσμός αυτός ήταν ο κόκκινος στρατός»(!) Η αντίληψη που ορίζει τη λαϊκή δικαιοσύνη, όπως και κάθε τι το λαϊκό με όρους κρατικής και κομματικής αναγκαιότητας, στην αρχή φαίνεται πλήρως αναχρονιστική και βαθιά αντιδραστική και σαφώς είναι. Όμως καθορίζει ένα πλαίσιο ερωτημάτων και διαχωρισμών που κάνει το κείμενο ακόμα πιο ελκυστικό.

Ο Φουκώ ασχολείται με την προβληματική της τρέλας κατά τη μετάβαση από την Αναγέννηση στην κλασική εποχή, την προβληματική της ποινής από την κλασική εποχή στη νεωτερικότητα και την προβληματική της σεξουαλικότητας από την αρχαιότητα στην εποχή του Χριστιανισμού. Ο Φουκώ εξετάζει τις προβληματικές αυτές ως παραδείγματα ανάλυσης της εξουσίας. Μόνο μέσα από την εξέταση αυτή σκιαγραφείται η ιστορία του σκέπτεσθαι με τις ριζικές τομές της και τα ρήγματα και κατά συνέπεια διαμορφώνονται οι κατάλληλες συνθήκες για τη ριζική κριτική του Λόγου και της μεταφυσικής.

Το τρελοκομείο, η φυλακή και η κλινική αποτελούν μέρη της άρθρωσης του αποκλεισμού.

Για τον Φουκώ, όσοι γεννιούνται στη μεθόριο δεν χωράν σε σχέδια και δεν έχουν προοπτικές επιβίωσης. Αυτό το θεωρητικό σχήμα σήμερα έχει επεκταθεί σε μια νέα θεωρία της εξαίρεσης. Στη βάση αυτή, είναι απόλυτα κατανοητή η αρνητική θέση του Φουκώ, στο βιβλίο που εξετάζουμε, απέναντι στη συγκρότηση ενός λαϊκού δικαστηρίου. Το ζητούμενο δεν είναι μια άλλη εξουσία με τη διατήρηση μιας νέας μορφής αποκλεισμού, αλλά η διάλυση της έννοιας του δικαστηρίου ως λόγου αφομοιωτικού, ως ομογενοποιητικού μηχανισμού, ως έκφραση της εξουσιαστικής δομής.

Στη λογική που αναπτύσσει ο Φουκώ, δύο έννοιες κυριαρχούν: η επιμέλεια του εαυτού που προσφέρει τη δυνατότητα να αναγνωρίσουμε τη σωματικότητα των ποινών και η έννοια του αυτοπροσδιορισμού, εμείς θα λέγαμε του αυτεξουσίου.

Ο ιστορικός άνθρωπος ως ολότητα δυνατοτήτων μπορεί πλέον να αυτοπροσδιοριστεί, χωρίς να χρειάζεται να κατασκευαστεί ένα πλαίσιο υπερβατικών νόμων στους οποίους πρέπει να υπακούει. Όπως σωστά επισημαίνει ο Ροζάνης, «η δομή του νόμου επικρατεί ως αναμφισβήτητο κοινωνικό θεμέλιο». Ο Φουκώ θεωρεί ότι το νόμο ως μια πολιτική τεχνολογία και το δικαστικό θεσμό ως μέρος ενός συνεχούς μηχανισμού που ορίζουν ένα κανονιστικό μέρος και ορίζουν κοινωνικές θεσμίσεις και αιτιακούς δεσμούς. Η εξουσία, ως παραγωγική δύναμη, συνδέεται άρρηκτα με το σώμα, δηλαδή με τις κοινωνικές αιτιακές σχέσεις. Επιπλέον, ως παραγωγική δύναμη μέσω των πειθαρχικών τεχνικών, διαμόρφωσε το νεωτερικό υποκείμενο, το πειθαρχημένο άτομο. Ξέροντας ότι η δημιουργία ενός μηχανισμού εσωτερίκευσης κοινωνικών ενοχών και φόβου είναι στην ουσία η βιοποικιλία της εξουσίας, δεν πείθεται για την ανάγκη συγκρότησης ενός δικαστικού λαϊκού θεσμού. Λέει ότι «η πράξη της λαϊκής δικαιοσύνης είναι ανοιχτά αντιδικαστική και αντιτίθεται στην ίδια τη μορφή του δικαστηρίου». Εδώ, για μένα, είναι και το ζουμί του βιβλίου, η διαχρονικότητά του.

Το σύγχρονο του αιτήματος των αντιθεσμών, μια κοινωνία που αυτοστοχάζεται πρέπει να μπορεί να αντιμετωπίζει τέτοια ζητήματα. Το τέλος της διάκρισης των εξουσιών έχει τοποθετήσει το δικαστήριο στο κέντρο της εξουσιαστικής οριοθέτησης, η μάχη με αυτό είναι καθοριστική για τη συγκρότηση άλλων δυνατοτήτων.

Η εναντίωση στην τεχνολογία του αποκλεισμού, της κατάστασης εξαίρεσης, μπορεί να στηριχθεί στη διάλυση των εξής αντιπαραθέσεων: Τη διάκριση αυτών που επιτρέπεται απέναντι σε αυτά που απαγορεύεται, τη διάκριση αυτού που θεωρείται λογικό απέναντι σε αυτό που θεωρείται παράλογο, και τη διάκριση του αληθούς από το ψευδές. Μπορεί ίσως να φαίνεται περίεργο αν δεν υπάρχουν αυτές οι διακρίσεις, αλλά υπάρχουν δύο επίδικα,

πρώτον η σχετικότητα τέτοιων λόγων και δεύτερον η θεσμική τους υποβολή που οριοθέτησε την εξουσιαστική δομή. Οι νέες αμεσοδημοκρατικές δυνατότητες πρέπει να στοχεύσουν στον πυρήνα της εξουσιαστικής συγκρότησης και να βρουν τους όρους υπέρβασης αυτών των αντιπαραθέσεων και συγκρότησης νέων σωμάτων που δεν θα συγκροτούν δικαστήρια. Διαβάστε οπωσδήποτε αυτό το βιβλίο που συμβάλλει τα μέγιστα προς αυτήν την κατεύθυνση.

Περιοδικό Βαβυλωνία #Τεύχος 4

Για τη Λαϊκή Δικαιοσύνη

εισαγωγή: Στέφανος Ροζάνης

michel foucault

ΞΑΡΧΕΙΑ

Ποινικό Δίκαιο του Εχθρού

Σπύρος Τζουανόπουλος

Το ελληνικό παράδειγμα της κατασκευής εχθρών και της καταπολέμησής τους

Το αντιεξουσιαστικό κίνημα, όντας το πιο ευαίσθητο κομμάτι του πολιτικού φάσματος σε ζητήματα ελευθεριών, αλλά και ένα από τα πιο εκτεθειμένα στους σχεδιασμούς της καταστολής, λειτούργησε τα προηγούμενα χρόνια σα σειсмоγράφος, καταγράφοντας τις δονήσεις του μετασχηματισμού του Κράτους Πρόνοιας σε Κράτος Ασφάλειας. Έτσι, μάλλον άθελά του, περιέγραψε τις εξελίξεις που σήμερα μετασχηματίζουν το Δίκαιο της Δύσης. Παράλληλα, όλο αυτόν τον καιρό, μια αντίστοιχη συζήτηση είχε ανοίξει ανάμεσα στους θεωρητικούς του Ποινικού Δικαίου, για την εμφάνιση ενός νέου δόγματος νομοθέτησης που υποσκάπτει και, σε πολλές περιπτώσεις, τείνει να αντικαταστήσει το κλασικό Ποινικό Δίκαιο, και μαζί τις εγγεγραμμένες με αίμα κατακτήσεις των κινημάτων σε αυτό. Το νέο αυτό δόγμα τιτλοφορείται Ποινικό Δίκαιο του Εχθρού (γερμ. Feindstrafrecht). Νονός του δόγματος είναι ο καθηγητής Ποινικού Δικαίου στη Νομική Σχολή της Βόννης Guenther Jakobs.

Η νέα αυτή αντίληψη δικαίου υπερκεράζει τις θεμέλιες αρχές συγκρότησης του Δικαίου των δυτικών κοινωνιών και φιλοδοξεί να δώσει ισχύ νόμου στα καθεστώτα της Ασφάλειας και της Εξαίρεσης.

Έννοια

Στη σύλληψή του το Ποινικό Δίκαιο του Εχθρού φαντάζει απλό στα λόγια του εμπνευστή του:

«Για να μπορούμε να μιλάμε για πρόσωπα που αναγνωρίζονται ως

τέτοια από το Δίκαιο, με άλλα λόγια: για πολίτες, θα πρέπει τα πρόσωπα αυτά να παρέχουν και τη γνωστική ασφάλεια ότι θα εκπληρώσουν τα καθήκοντά τους. Όταν αυτό δεν συμβαίνει, π.χ. όταν έχουμε μπροστά μας έναν “σατανά” που βάζει συνεχώς κατά της έννομης τάξης διαψεύδοντας ριζικά τις προσδοκίες μας, τότε δεν βρισκόμαστε αντιμέτωποι με ένα πρόσωπο, αλλά με ένα άτομο, ακριβέστερα: με έναν που, όπως κι ένα άγριο ζώο, αποτελεί εστία κινδύνου από την οποία πρέπει να διασφαλισθούν οι άλλοι.» Ως αντίθετος πόλος λοιπόν εμφανίζεται το άτομο-εχθρός, δηλαδή όποιος διαψεύδει διαρκώς την προσδοκία ότι θα συμπεριφερθεί ως πρόσωπο.

Αν τα παραπάνω φαίνονται απλοϊκές περιηγήσεις ενός ποινικολόγου στις σκέψεις του Χομπς, η φράση που εκστόμισε ο ποινικολόγος αυτός σε ένα συνέδριο νομικών το 1985, 16 χρόνια πριν τους Δίδυμους Πύργους, προλόγισε το περιβάλλον Δικαίου που διαμορφώνεται στην Ευρώπη σήμερα:

«Η ύπαρξη του Ποινικού Δικαίου του Εχθρού δεν δείχνει την ισχύ ενός φιλελεύθερου κράτους, αλλά το ότι αυτό δεν υπάρχει καν. Βεβαίως, μπορεί να σκεφθεί κανείς καταστάσεις (ενδεχομένως μάλιστα να είναι ήδη υπαρκτές) όπου οι αναπαλλοτρίωτοι για ένα φιλελεύθερο κράτος κανόνες χάνουν την δύναμη ισχύος τους, όταν περιμένουμε σε κατασταλτικό επίπεδο μέχρι να βγει ο δράστης από την ιδιωτική του σφαίρα. Αλλά ακόμη και τότε, το Ποινικό Δίκαιο του Εχθρού είναι νομιμοποιήσιμο ως ένα κατ’ εξαίρεσιν ισχύον Ποινικό Δίκαιο ευρισκόμενο σε κατάσταση ανάγκης (Notstandsstrafrecht)».

Το ελληνικό παράδειγμα

Ο αντιτρομοκρατικός νόμος του 2001 ξεσήκωσε θύελλα αντιδράσεων στο νομικό κόσμο με την πρωτοεμφανιζόμενη τότε ευθεία σύγκρουσή του με πληθώρα συνταγματικών και άλλων νομικών εγγυήσεων. Οι υπέρμετρες ποινές, οι ανώνυμοι μάρτυρες, η επιβράβευση της κατάδοσης και πληθώρα άλλων «πρωτοτυπιών»

έδωσαν την πρώτη αντανάκλαση της 11^{ης} Σεπτεμβρη στην ελληνική νομοθεσία. Η τροποποίηση του νόμου το 2004 που ενέτασσε στον

ελληνικό νόμο την απόφαση- πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου «για την καταπολέμηση του βίαιου ριζοσπαστισμού»[1]. Η περαιτέρω αυστηροποίηση και διεύρυνση του αξιοποίνου συνοδεύτηκε παρόλα αυτά από ένα άρθρο που προέβλεπε την εξαίρεση των συνδικαλιστικών και εργατικών αγώνων από το νόμο, για να θωρακιστεί στην κριτική για τις παραπάνω ολοκληρωτικές διατάξεις [2]. Η «επικαιροποίηση» του τρομονόμου το 2010 αφαίρεσε το παραπάνω εδάφιο, διευρύνοντας προκλητικά το στόχαστρο του νόμου. Φέτος, προβλέπεται και άλλη αναθεώρηση του νόμου, όπου θα τιμωρείται και η «δημόσια πρόκληση για τη διάπραξη τρομοκρατικής πράξης», και θα ανοίξει την πόρτα διάπλατα για φρονηματικές διώξεις. Πάρα πολλά μπορούν να λεχθούν για τον τρομονόμο, αλλά περαιτέρω ανάλυση θα ξέφευγε από τους σκοπούς του παρόντος άρθρου.

Ο ορισμός της τρομοκρατικής δράσης στον τρομονόμο [3], (όπου γίνεται λόγος για σκοπό του δράστη «να εκφοβίσει σοβαρά έναν πληθυσμό ή να εξαναγκάσει παράνομα δημόσια αρχή ή διεθνή οργανισμό να εκτελέσει οποιαδήποτε πράξη ή να απόσχει από αυτήν, ή, τέλος, να βλάψει σοβαρά ή να καταστρέψει τις θεμελιώδεις συνταγματικές, πολιτικές, οικονομικές δομές μιας χώρας ή ενός διεθνούς οργανισμού») **είναι το πιο ξεκάθαρο παράδειγμα του τι θεωρείται εχθρός**. Από την άλλη, οι ειδικές ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων, όπως θεσπίζονται στο αρ. 253Α της Ποινικής Δικονομίας διαμορφώνουν το απώτατο σύνορο της αστυνομικής παρέμβασης που προβλέπεται από το νόμο. Η ανακριτική διείσδυση, οι ελεγχόμενες μεταφορές, η άρση του απορρήτου (της αλληλογραφίας και των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων), η καταγραφή δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων εκτός κατοικίας με συσκευές ήχου ή εικόνας ή με άλλα ειδικά τεχνικά μέσα και η συσχέτιση ή ο συνδυασμός δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, **είναι οι δυνατότητες που δίνει η δικαστική εξουσία στην αστυνομία για «να παίξει βρόμικα» και να εξουδετερώσει τον εχθρό**.

Αν και ρητά ορίζεται στο νόμο ότι οι πράξεις αυτές διενεργούνται με κάποιες εγγυήσεις «διαφάνειας», πρόκειται για

πράξεις που, διενεργούμενες στο πλαίσιο μιας **«αποδεικτικής καταστάσεως ανάγκης»**, βρίσκονται σε μια ζώνη σαφώς εκτός των κεκτημένων εγγυήσεων για τον πολίτη που παρείχε ο «ευρωπαϊκός νομικός πολιτισμός». Εύλογα προκύπτει η προσβολή τρίτων αμετόχων στην υπό «καταπολέμηση» εγκληματική δραστηριότητα, αφού όλα τα παραπάνω αφορούν πολλά παραπάνω άτομα από αυτά που τελικά θα διωχθούν (;). Η μυστικότητα που καλύπτει τις ειδικές ανακριτικές πράξεις, και η δυνατότητα διενέργειάς τους όχι μόνο προς εξιχνίαση τελεσθέντων εγκλημάτων, αλλά και προς αποτροπήν προαποφασισθέντων εγκλημάτων, ή και όπως έχει συμβεί τα τελευταία χρόνια και για εκβιασμούς από την αστυνομία ή από επιχειρηματίες καταδεικνύει τη γκρίζα ζώνη που έχει σχηματιστεί για να κρύψει τις πολεμικές ενέργειες του κράτους. Οι τηλεφωνικές υποκλοπές δε, παίζουν σημαντικό ρόλο στη νέα κατάσταση, καθώς έχουν γίνει κεντρικό εργαλείο της Αστυνομίας και των μυστικών υπηρεσιών. Το νομικό πλαίσιο για την τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα δίνει την ευχέρεια για ανατολικογερμανικού εύρους παρακολουθήσεις, με την επίκληση των λόγων «εθνικής ασφάλειας»[4].

Οικονομία: Είμαστε και εδώ σε πόλεμο

Με βάση τη σπουδαιότητα που έχει αποκτήσει εν μέσω παγκόσμιας κρίσης η πανόπτευση της ροής του χρήματος, κατέστη αναγκαία η αναβάθμιση του νομικού οπλοστασίου του κράτους και σε αυτόν τον τομέα. Η ίδρυση της **«Αρχής Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες και της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και Ελέγχου των Δηλώσεων Περιουσιακής Κατάστασης»**, μια «ανεξάρτητη» Αρχή με προϊστάμενο Αντισταγγελέα του Αρείου Πάγου, έφερε στο προσκήνιο μια υπηρεσία με μεγάλες εξουσίες ανακριτικών πράξεων (έρευνα, κατάσχεση κ.α.), η οποία έχει καταστεί υπερόπλο στα χέρια του κράτους, εξειδικευμένο για χρήση σε εχθρούς [5]. Το εξαιρετικά διευρυμένο αξιόποινο του νόμου για το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, που έχει επικριθεί από σύσσωμη τη θεωρία, ουσιαστικά δίνει τη δυνατότητα στην Αρχή να βάλει στο στόχαστρό της τον οποιοδήποτε [6], κατατάσσοντάς τον αυθαίρετα σε λίστα «υπόπτων

για τρομοκρατία». Τις μέρες που γραφόταν το παρόν άρθρο, η Αρχή δέσμευσε το επίδομα ανεργίας (300 ευρώ) από λογαριασμό αποφυλακισμένου της 17 Νοέμβρη! Οι κινήσεις της Αρχής βεβαίως δεν υπόκεινται σε κανέναν έλεγχο, καμία προσφυγή και καμία εγγύηση.

Και αφού ο εχθρός συλληφθεί; Το στρατοδικείο του Κορυδαλλού

Για την τελική εξουδετέρωση του «εχθρού» στο στάδιο της εκδίκησης, το Υπουργείο δικαιοσύνης έχει φροντίσει να εισάγει ειδικό χώρο και τρόπο για όποιον κρίνει «ιδιαίτερα επικίνδυνο». Με πρώτο πείραμα τη δίκη της 17N, στο εσωτερικό των φυλακών Κορυδαλλού, σε ένα παράπηγμα γεμάτο κάμερες και κάθε είδους αστυνομικούς, με κάμερες και μικρόφωνα παντού, οι «εχθροί» δικάζονται σε μια κατάσταση ασφυκτικού πανοπτισμού και σωφρονιστικής αισθητικής, που καμία σχέση δεν έχει με ένα χώρο δικαστηρίου, ενώ καταγράφονται τα στοιχεία ταυτότητας όποιου εισέρχεται στο ακροατήριο. Ο παραδειγματικός χαρακτήρας και τα αστυνομικά ήθη που επιβάλλονται στη διαδικασία στρώνουν το χαλί για τις πολυετείς ποινές που επαπειλούνται για όποιους καθίσουν στο εδώλιο του Κορυδαλλού.

Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση (του ολοκληρωτισμού)

Το παζλ της ενσωμάτωσης του Ποινικού Δικαίου του Εχθρού ολοκληρώνεται με την υιοθέτηση του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης (στον ίδιο νόμο με την τροποποίηση του τρομονόμου το 2004). Στην εισαγωγική έκθεση του νόμου διατυπώνεται «η βούληση των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης να εναρμονίσουν τη νομοθεσία τους και να συντονίσουν τη δράση τους σε όλα τα επίπεδα, προκειμένου να υπάρξει μια ενιαία και ισχυρή ευρωπαϊκή απάντηση στη διεθνή τρομοκρατία»[7]. Ο «τρομοκράτης» λοιπόν –και στον όρο χωράει πια και ο μη βίαιος «ριζοσπάστης»– αντιμετωπίζεται ως εχθρός, που δεν καλύπτεται από τις κλασικές-παραδοσιακές εγγυήσεις που κατοχυρώνονται στο θεσμό της εκδόσεως· δίπλα στον τρομοκράτη, βεβαίως, “καίγονται” και όσοι «εχθρεύονται» με άλλους, οπωσδήποτε λιγότερο καταστροφικούς τρόπους, την κοινωνία. Υπό το πρίσμα αυτό,

ακόμη και η έκδοση ημεδαπού αποκτά το νόημά της [8].

Εχθρός, *hostis* και *inimicus*

Ο Γερμανός Φιλόσοφος του Δικαίου *Carl Schmitt*, στο εκδοθέν εν έτει 1932 έργο του «*Der Begriff des Politischen*», έκανε λόγο για εχθρό (τον οποίο διέκρινε από το φίλο):

«Εχθρός, λοιπόν, δεν είναι ο ανταγωνιστής (*Konkurrent*) ή ο αντίπαλος (*Gegner*) γενικώς. Εχθρός, επίσης, δεν είναι ούτε ο ιδιωτικός αντίπαλος, τον οποίο μισεί κανείς τρέφοντας απέναντί του αισθήματα μίσους. Εχθρός είναι μόνο ένα, αν μη τι άλλο ενδεχομένως, δηλαδή σύμφωνα με μια πραγματική δυνατότητα, μαχόμενο σύνολο ανθρώπων, το οποίο αντιπαρατίθεται σε ένα άλλο τέτοιο σύνολο. **Εχθρός είναι μόνο ο δημόσιος εχθρός, διότι όλα όσα σχετίζονται με ένα τέτοιο σύνολο ανθρώπων, ιδίως με έναν ολόκληρο λαό, καθίστανται με τον τρόπο αυτόν δημόσια.** Εχθρός σημαίνει *hostis*, όχι *inimicus* υπό την ευρεία έννοια του όρου· πολέμιος, όχι εχθρός.»

Θέλοντας να αποκρύψει τον πολιτικό χαρακτήρα της θεωρίας του, ο *Jakobs* αναφέρει:

«Η έννοια του εχθρού κατά τον *Schmitt* δεν αφορά έναν εγκληματία, αλλά έναν *hostis*, έναν άλλον· μέσα στους κόλπους του κράτους τίθεται ζήτημα πολιτικής αντιπαράθεσης υπό την έννοια του *Schmitt*, **μόνο όταν έχει ξεσπάσει εμφύλιος πόλεμος.** Αντιθέτως, ο εχθρός του Ποινικού Δικαίου του Εχθρού είναι ένας εγκληματίας που εικάζεται ότι ανήκει σε ένα εξαιρετικά επικίνδυνο είδος, ένας *inimicus*. Δεν είναι άλλος, αλλά κάποιος που οφείλει να συμπεριφέρεται ως όμοιος των υπολοίπων, και γι' αυτόν άλλωστε τον λόγο θα του επιρριφθεί ενοχή κατά το Ποινικό Δίκαιο, σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει στην περίπτωση του *hostis* κατά την έννοια του *Schmitt*. Εάν, στο πλαίσιο των αναπτύξεών μου, είχα αναφερθεί στον *Carl Schmitt*, θα επρόκειτο για μια λίγο-πολύ καταφανώς εσφαλμένη παραπομπή».

Κι όμως, το Ποινικό Δίκαιο του Εχθρού τιμωρεί αυστηρότερα ακριβώς για το φρόνημα του εγκληματία, και η υιοθέτηση του

ακριβώς εξυπηρετεί την επισημοποίηση και τον καθαγιασμό του «χαμηλής έντασης» εμφυλίου πολέμου που διεξάγεται στο εσωτερικό των Δυτικών κοινωνιών. Στην Ελλάδα είναι μέχρι σήμερα το αντάρτικο πόλης (και το «κοινό» έγκλημα όταν απάγει επιχειρηματίες «εθνικού ενδιαφέροντος»), στην υπόλοιπη Ευρώπη ο κύκλος των εχθρών έχει ήδη διευρυνθεί στους «βίαιους ριζοσπάστες» και σε «παραβατικούς μετανάστες». Οι εξεγερμένοι του Λονδίνου, οι πολιτικοί κρατούμενοι στην Ελλάδα, οι μετανάστες του Παρισιού, οι αντιφασίστες της Γερμανίας, όλοι όσοι βρίσκονται στην πρώτη γραμμή του κοινωνικού ανταγωνισμού γίνονται θύματα του νομικού ολοκληρωτισμού ακριβώς γιατί το παράνομο των πράξεών τους έχει έκδηλα πολιτικό χαρακτήρα. Ο λόγος που οι κοινωνίες έχουν φανεί μέχρι σήμερα αμήχανες σε αυτήν την εξέλιξη οφείλεται στην καλλιέργεια της πεποίθησης, ότι η προληπτική τούτη καταστολή αφορά πάντα “τους άλλους” (δηλ. «τους τρομοκράτες ή τους εγκληματίες του οργανωμένου εγκλήματος») και όχι τη μεγάλη πλειοψηφία των πολιτών, την οποία υποτίθεται ότι δεν αγγίζουν οι εξωτερικοί περιορισμοί των ελευθεριών που συνοδεύουν το ποινικό δίκαιο της πρόληψης στα συγκεκριμένα πεδία. **Στο κοινωνικό εργαστήριο που βιώνουμε τους τελευταίους μήνες όμως θα φανεί σύντομα το ότι το στόχαστρο διευρύνεται ανάλογα με τις ορέξεις της εξουσίας και τις αντιστάσεις που δέχεται.**

Στο άρθρο αυτό αποπειραθήκαμε να σκιαγραφήσουμε τη γκρίζα αυτή ζώνη του Ποινικού Δικαίου του Εχθρού και της εφαρμογής του από το πολιτικό/αστυνομικό/δικαστικό σύμπλεγμα, που δρα πλέον σαν ενιαία εξουσία. Η ζώνη αυτή ολοένα και θα επεκτείνεται, όσο θα διευρύνεται και ο κύκλος των ανθρώπων που η εξουσία θέλει να θέσει σε καθεστώς εξαίρεσης. **Απέναντι σε αυτούς τους σχεδιασμούς οφείλουμε να προτάξουμε τη μηδενική ανοχή της αξιοπρέπειας και να πάρουμε στα σοβαρά τις κόκκινες γραμμές που μπορεί ο κοινωνικός ανταγωνισμός να θέσει στα καθεστώτα της Εξαίρεσης.**

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- «Τραγικά διλήμματα στην εποχή του «Πολέμου κατά της

Τρομοκρατίας»: από τη Σανίδα του Καρνεάδη στο Ποινικό Δίκαιο του Εχθρού», του Κωνσταντίνου Ι. Βαθιώτη, Λέκτορα Ποινικού Δικαίου Νομικής ΔΠΘ

- «Τρομονόμος και για δίωξη των φρονημάτων», άρθρο του Χρήστου Ζέρβα, Ελευθεροτυπία, 24/12/2010
- «Ραγδαία αύξηση των υποκλοπών», άρθρο του Β. Γ. Λαμπρόπουλου, www.tovima.gr, 31/7/2011

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Προέβλεπε τη δυνατότητα τρομοκρατικής δράσης ακόμα και από ένα άτομο (ακόμα και πλημμεληματική), το διπλασιασμό των ελάχιστων ορίων ποινής, δυνατότητα συμμετοχής σε τρομοκρατική οργάνωση χωρίς πράξη (μόνο π.χ. με την παροχή πληροφοριών) και πολλές άλλες επιμέρους αλλαγές.
2. **«Δεν συνιστά τρομοκρατική πράξη κατά την έννοια των προηγούμενων παραγράφων του άρθρου αυτού η τέλεση ενός ή περισσότερων από τα εγκλήματα των προηγούμενων παραγράφων αν εκδηλώνεται ως προσπάθεια εγκαθίδρυσης δημοκρατικού πολιτεύματος ή διαφύλαξης ή αποκατάστασης αυτού ή αποσκοπεί στην άσκηση θεμελιώδους ατομικής, πολιτικής ή συνδικαλιστικής ελευθερίας ή άλλου δικαιώματος προβλεπόμενου στο Σύνταγμα ή στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών».**
3. Άρθρο 187Α παρ. 1 του Ποινικού Κώδικα.
4. «Για παράδειγμα, οι έρευνες για τη δράση ένοπλων οργανώσεων αντάρτικου πόλης για την απαγωγή του εφοπλιστή κ. **Περικλή Παναγόπουλου** και για τη δράση νονών της νύχτας έγιναν από την ΕΥΠ για λόγους «εθνικής ασφάλειας», με βάση τον Νόμο 2225 του 1994 και ορισμένες νεότερες τροποποιήσεις του. Ωσάν δηλαδή ένας μπράβος της νύχτας να είναι... κατάσκοπος. Με βάση το νόμο αυτόν, η άδεια για να γίνει η παρακολούθηση δίνεται σχεδόν αυτομάτως με την έκδοση της διάταξης του εισαγγελέα Εφετών, χωρίς να κρίνεται απαραίτητο να δικαιολογείται αναλυτικά ο λόγος της υποκλοπής. Μάλιστα, για να

επιτευχθεί αυτό βρίσκεται μια... «απλή δικαιολογία»: σε όλες σχεδόν τις συμμορίες συμμετέχουν αλλοδαποί. Έτσι οι αστυνομικοί επικαλούνται ότι οι αλλοδαποί αυτοί αποτελούν κίνδυνο για την εθνική μας ασφάλεια και επιταχύνονται οι διαδικασίες», **«Ραγδαία αύξηση των υποκλοπών»**, άρθρο του Β. Γ. Λαμπρόπουλου, www.tovima.gr, 31/7/2011

5. Ο αγγλοσαξονικός της τίτλος δίνει καλύτερο στίγμα της δουλειάς που καλείται να κάνει η «ανεξάρτητη» αυτή Αρχή: **«Financial Intelligence unit»!**
6. Χαρακτηριστικά, η Β΄ Μονάδα της Αρχής φέρει τίτλο «Μονάδα Οικονομικών Κυρώσεων κατά Υπόπτων Τρομοκρατίας» και είναι αρμόδια «για τον προσδιορισμό των φυσικών και νομικών προσώπων ή οντοτήτων που σχετίζονται με την τρομοκρατία και τη δέσμευση των περιουσιακών τους στοιχείων».
7. Οι φόβοι που διατυπώθηκαν από πολλούς επιβεβαιώθηκαν με την πρόσφατη έκδοση της Τουρκάλας συνδικαλίστριας Gulferit Unsal στη Γερμανία, η οποία συνελήφθη με πλαστό διαβατήριο στην Ελλάδα και εκκρεμούσε ένταλμα των Γερμανικών Αρχών για την πολιτική της δράση και συμμετοχή σε πολιτική ομάδα που στην Ελλάδα είναι νόμιμη.
8. Αποκαλυπτική για τη σύνδεση του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Συλλήψεως με το Ποινικό Δίκαιο του Εχθρού είναι η φράση του καθηγητή Scheffler: **«Τους πολίτες μας δεν τους εκδίδουμε, ασφαλώς όμως εκδίδουμε τους “εχθρούς” μας!»**

Μεσαιωνική Ιερά Εξέταση και εξουσία

Ανδρέας Κοφινάκης

Με την εμφάνιση και την εξάπλωση στο δεύτερο μισό του 12^{ου} αιώνα των μεγάλων οργανωμένων αιρέσεων των Καθαρών και των Βαλδίων καθιερώνεται η χρήση συστημικής βίας για την καταστολή της αίρεσης. Πρόκειται για την αφετηρία της διαδικασίας της σταδιακής μετατροπής των Δυτικών κοινωνιών σε διωκτικές κοινωνίες, σύμφωνα με το περίφημο έργο του Ρόμπερτ Μουρ. Ο τελευταίος θεωρεί τη βία ενδημικό χαρακτηριστικό της μεσαιωνικής κοινωνίας καθώς βασικό συστατικό κάθε ανθρώπινης κατάστασης. Έτσι η δίωξη και η βίαιη καταστολή της υστερομεσαιωνικής αίρεσης νοείται ως η λογική συνέχεια των ευρύτερων κοινωνικών τάσεων της εποχής. Ιδιαίτερη σημασία, όμως, αποτελεί το γεγονός πως από το έτος 1100 και έπειτα η βία σταδιακά θεσμοθετείται και καθιερώνεται ως «κυβερνητική» πολιτική των αρχουσών τάξεων. Κατευθύνεται, πλέον, μέσω θεσμοθετημένων δικαστικών και πολιτικών μηχανισμών ενάντια σε ομάδες ανθρώπων που προσδιορίζονται από γενικά χαρακτηριστικά, όπως η φυλή, η θρησκεία ή ο τρόπος ζωής (π.χ. αιρετικοί, λεπροί, Εβραίοι, σοδομίτες). Και καθώς η συμμετοχή σε αυτές τις ομάδες αρκεί από μόνη της για την αιτιολόγηση της δίωξης και της καταστολής η ευρωπαϊκή κοινωνία μετασχηματίζεται σε μία διωκτική κοινωνία. Η εξέλιξη αυτή συνδέεται άρρητα με λοιπές κοσμικές διεργασίες της περιόδου, όπως η ανάδυση της εκχρηματισμένης οικονομίας, ο ολοένα μεγαλύτερος συγκεντρωτισμός της πολιτικής εξουσίας, καθώς και η αλλαγή στη φύση της δικαιοσύνης, που, πλέον, δεν απονέμεται με στόχο την αποκατάσταση του αισθήματος δικαίου της κοινότητας, όπως συνέβαινε κατά το παρελθόν με το δημόσιο χαρακτήρα των μεσαιωνικών *ordeals*, αλλά βάσει του βασιλικού δικαίου και της αποκατάστασης της «προσβεβλημένης» κεντρικής εξουσίας. Με αυτόν τον τρόπο οι φορείς της μεσαιωνικής εξουσίας επιχειρούν

να μονοπωλήσουν σταδιακά το δικαίωμα στην άσκηση βίας ανταποκρινόμενοι στο διάσημο ορισμό του Μαξ Βέμπερ για το κράτος.

Προς αυτή την κατεύθυνση, σημαντική εξέλιξη υπήρξε η ίδρυση ενός νέου εξειδικευμένου μηχανισμού διακυβέρνησης, της Ιεράς Εξέτασης. Δημιουργήθηκε τη δεκαετία του 1230 από την παπική έδρα στην προσπάθεια της συστηματοποίησης και μεθόδευσης των εξουσιαστικών κατακτήσεων του πρόσφατου παρελθόντος. Επρόκειτο για ένα πλήθος μικρών περιπλανώμενων δικαστηρίων, τα οποία σπάνια συνεργάζονταν επιτυχώς μεταξύ τους καθώς δεν υπήρχε κεντρική διεύθυνση ή κάποιος «Μεγάλος Ιεροεξεταστής», όπως θα συμβεί στην Ισπανική Ιερά Εξέταση του 15^{ου} αιώνα. Πεδίο πρωτοεμφάνισής της υπήρξε το Λαγκντόκ της νότιας Γαλλίας ενώ πολύ σύντομα «εγκαταστάθηκε» στη βόρεια Γαλλία και στη Γερμανία. Οι νέες αυτές περιπλανώμενες δικαστικές επιτροπές αρχικά δημιουργήθηκαν ως επικουρικές στη δράση των επισκοπικών δικαστηρίων που ήταν υπεύθυνα για την αντιμετώπιση της αίρεσης. Πολύ σύντομα, όμως, η αφοσίωση που επέδειξαν στο έργο τους τις μετέτρεψε σε βασικό διώκτη της αίρεσης. Ήδη από πολύ νωρίς απέκτησαν μία σχετική αυτονομία καθώς μπορούσαν να δράσουν χωρίς παπική αδειοδότηση. Όλες οι διαδικασίες ήταν μυστικές και καταγράφονταν, ενώ αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως δέχονταν τις καταθέσεις μελών κοινωνικών υποομάδων που στα λοιπά δικαστήρια της εποχής ο λόγος τους δεν είχε ισχύ (π.χ. παιδιά, κατάδικοι).

Όμως, η πολιτική και κοινωνική πραγματικότητα του Λαγκντόκ στην οποία έπρεπε να ενταχθεί η Ιερά Εξέταση ήταν ιδιαίτερα πολύπλοκη. Παρά το γεγονός ότι το γαλλικό στέμμα είχε ενισχύσει την κυριαρχία του στην περιοχή μετά τη Σταυροφορία κατά των Αλβιγηνών (1209-1229), η πολιτική εξουσία παρέμενε σε μεγάλο βαθμό διαιρεμένη, ερασιτεχνική και προσωποποιημένη. Οι δικαιοδοσίες πολλές φορές ήταν αδιευκρίνιστες, καθώς λόγο στην περιοχή διεκδικούσαν τόσο ο οίκος της Αραγονίας, όσο και ο βασιλικός οίκος της Αγγλίας, που παρέμεναν δούκες της γειτονικής Γασκονίας. Επιπλέον, υπήρχαν πολιτικοί και

διοικητικοί οργανισμοί που έμειναν εκτός εξουσίας του γαλλικού στέμματος. Πρόκειται κυρίως για τις μεγάλες πόλεις που διατήρησαν ένα σημαντικό ποσοστό αυτονομίας, καθώς και τους ανώτερους εκκλησιαστικούς και λαϊκούς αξιωματούχους. Σε αυτό, λοιπόν, το πολύπλοκο πολιτικό σκηνικό με την πληθώρα εξουσιαστών ήρθε να προστεθεί ο νέος μηχανισμός απονομής δικαιοσύνης. Οι εκπρόσωποί του αναγκάστηκαν να συνδιαλέγονται συνεχώς με τους υπόλοιπους φορείς της εξουσίας αναδιανέμοντας διαρκώς τους ρόλους τους και τα όρια των δικαιοδοσιών τους. Και ενώ διατηρούσε πολλά από τα μειονεκτήματα των μεσαιωνικών μηχανισμών εξουσίας, όπως για παράδειγμα την ελλιπή κατάρτιση των εκτελεστικών του οργάνων και την ανύπαρκτη μισθοδοσία, ώστε να μην μπορεί να χαρακτηριστεί ως νεωτερικός γραφειοκρατικός οργανισμός, διακρίνονται σε αυτήν κάποια πρώτα βήματα επαγγελματοποίησης και νεωτερικότητας. Για παράδειγμα, σε αντίθεση με τους περισσότερους οργανισμούς της εποχής που τα μέλη τους προέρχονταν από την εκάστοτε τοπική κοινωνία, η Ιερά Εξέταση συγκροτούνταν κυρίως από μέλη του Δομινικανικού Τάγματος, μίας υπάρχουσας δηλαδή θρησκευτικής ελίτ, η οποία μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστη από τα τοπικά συμφέροντα (οι Δομινικανοί μοναχοί στελέχωσαν σε συντριπτική πλειοψηφία τη μεσαιωνική Ιερά Εξέταση, ενώ ο υπερβάλλων ζήλος που επέδειξαν οι νέοι επαγγελματίες διώκτες τούς χάρισε το προσωνύμιο *dominicans*, δηλαδή τα σκυλιά του Κυρίου, μία «γοητευτική» παραλλαγή του ονόματός τους). Το σημαντικότερο, όμως, στοιχείο που την κατατάσσει σε καινοτόμο μηχανισμό απονομής εξουσίας, ήταν η νέα χρήση που επεφύλαξε σε ένα σώμα τεχνικών χειραγώγησης του κοινωνικού σώματος και στηριζόταν στην ολοένα και πιο συγκεντρωτική φύση της εξουσίας του 13^{ου} αιώνα· εξέλιξη που οδήγησε σε μία νέα πολιτική οικονομία της τιμωρίας και της ποινικής διαδικασίας.

Τα περιστατικά κοινοτικής βίας εναντίον του αποκλίνοντος υποκειμένου τους προηγούμενους αιώνες ερμηνεύονται επαρκώς από τις θέσεις του Εμίλ Ντυρκέιμ, σύμφωνα με τον οποίο η τιμωρία είναι μία ανορθολογική πρακτική που βασίζεται στο παράλογο συναίσθημα, το οποίο έχει προκληθεί από τη συναισθηματική

αντίδραση που δημιουργείται στην πλειοψηφία του κοινωνικού συνόλου –ή στους επικεφαλής του–, όταν καταστρατηγούνται οι καθιερωμένες κοινωνικές αξίες. Στην ντυρκειϊμιανή προσέγγιση της τιμωρίας τονίζεται κυρίως η «συναισθηματική» όψη, καθώς αναδεικνύεται σε μία δυναμική έκφραση της συλλογικής κοινωνικής συνείδησης· μία αμυντική δράση-απάντηση σ' ένα έγκλημα που έχει καταπατήσει τις κοινωνικές αξίες. Αυτές οι αυθεντικές πράξεις οργής με τις όποιες συναισθηματικές ρίζες είναι ανεπαρκείς για την ερμηνεία της τιμωρίας στον 13^ο αιώνα. Εδώ η φουκική προσέγγιση ανταποκρίνεται επαρκέστερα, καθώς την προσεγγίζει με επίκεντρο τις ελεγκτικές-κυριαρχικές διαθέσεις του εξουσιαστή. Αναδεικνύεται, έτσι, η ελεγκτική φύση της τιμωρίας, που χρήση της έκανε με μεγάλη επιτυχία η παπική μεσαιωνική Ιερά Εξέταση. Η μαρξιστική παράδοση και τα αναλυτικά της εργαλεία που αντιλαμβάνονται την εξουσία, το κράτος και τα όργανά τους ως απλούς διαχειριστές των συμφερόντων της οικονομικά άρχουσας τάξης δεν προσφέρονται για την επαρκή ερμηνεία του φαινομένου της Ιεράς Εξέτασης ως φορέα εξουσίας. Το ίδιο ισχύει και για τις στρουκτουραλιστικές προσεγγίσεις που αναγνωρίζοντας την εξουσία ως αποτέλεσμα των κοινωνικών δομών, φαίνεται να αγνοούν το ρόλο του υποκειμένου. Αντίθετα στην περίπτωση της Ιεράς Εξέτασης ως φορέα εξουσίας κρίνεται αναγκαία μια συνδυαστική ερμηνεία εμπνευσμένη από τον μεταστρουκτουραλισμό του Μισέλ Φουκώ και τη θεωρία του μεγάλου αφηγήματος του Νόρμπερτ Ελίας.

Στον μεν Φουκώ η εξουσία δίνεται ως μία δυναμική σχέση· μία διαδικασία που είναι το αποτέλεσμα του συνόλου των κοινωνικών σχέσεων, που αναπτύσσονται σε έναν κοινωνικό σχηματισμό. Βρίσκεται παντού και πουθενά, δεν ανήκει σε ένα άτομο, σε μία ομάδα ή σε μία τάξη, ώστε να ασκείται από αυτούς αποκλειστικά, αλλά αντίθετα είναι μία οντότητα που συνεχώς κυκλοφορεί μέσα στην κοινωνία σχηματίζοντας ένα δίκτυο στο οποίο συμμετέχουν όλα τα άτομα, που είναι ταυτόχρονα πομποί και δέκτες της. Εν τούτοις αναγκαία είναι η ύπαρξη ενός παράγοντα-μεταφορέα της κεντρικής εξουσίας. Έτσι, με γκραμισιανούς όρους, οι μεσαιωνικοί ιεροεξεταστές προσλαμβάνουν το ρόλο του

«διανοούμενου» που διασκορπισμένος στην κοινωνία επιχειρεί να εμφυσήσει τα ιδεολογικά προτάγματα του ηγεμονικού μηχανισμού αναδεικνύοντάς τα σε αδιαμφισβήτητες πραγματικότητες που αργότερα θα μετασχηματιστούν σε αυτό που ο Ζακ Μπουρντιέ ονομάζει *doxa*, δηλαδή την κοινή πολιτισμική παράδοση –που έχει όμως δημιουργηθεί από τις κυρίαρχες τάξεις–, που ο ανθρώπινος παράγων κατέχει ασυνείδητα. Η θεατρικότητα των δημόσιων δικών και των εκτελέσεων των αιρετικών υπογραμμίζει αυτήν ακριβώς την επιθυμία της κεντρικής εξουσίας να αποκαταστήσει την υποτιθέμενη κοινή πολιτισμική παράδοση ενώπιον της χριστιανικής κοινότητας, με την καθυπόταξη αυτού που την είχε διαρρήξει. Παράλληλα η ποινική διαδικασία στρέφεται ολοφάνερα, πλέον, τόσο προς το *σώμα* όσο και προς το *νου* σε μία προσπάθεια εποπτείας και ποινικού ελέγχου του συνόλου των κοινωνικών διαδικασιών, εξελίσσοντας ένα σώμα τεχνικών που επιδιώκουν την πειθάρχηση, τη συνεργασία ή την απομόνωση του υποκειμένου που αρνούνταν να συμμορφωθεί. Ως αποτέλεσμα, η *φυλάκιση* γίνεται το αγαπημένο εργαλείο των νέων επαγγελματιών διωκτών (Αντίθετα απ' ό,τι συνήθως πιστεύεται οι θανατικές ποινές της μεσαιωνικής Ιεράς Εξέτασης ήταν ελάχιστες. Για παράδειγμα, από τα μητρώα των καταδικαστικών αποφάσεων του Βερνάρδου Γκυ –διάσημου ιεροεξεταστή λόγω της σκληρότητας του χαρακτήρα του– στις αρχές του 14^{ου} αιώνα, ανακαλύπτουμε πως οι εκτελέσεις και οι θανατικές ποινές σε ένα σώμα 633 ανθρώπων καταλάμβαναν μόλις το 6,5% των ποινών ενώ οι ποινές φυλάκισης το 48,5%). Η αορίστου χρόνου προφυλάκιση του κατηγορούμενου μετά την προανάκριση, οι άθλιες συνθήκες κράτησης στα μπουντρούμια των φυλακών, η άσκηση ψυχολογικής βίας μέσω των συχνών επισκέψεων του ανακριτή-ιεροεξεταστή στο κελί και η παρακίνηση σε ομολογία ή μαρτυρία πληροφοριών είναι κάποιες από τις πρακτικές που το σύγχρονο διωκτικό κράτος κληρονόμησε από τη μεσαιωνική Ιερά Εξέταση. Η τιμωρία και το ποινικό σύστημα μετατρέπονται έτσι σε όργανα κοινωνικού ελέγχου, δημιουργώντας ευάλωτες κοινωνικές υποομάδες εύκολα χειραγωγήσιμες μέσω ενός συστήματος αστυνόμευσης που επιτυγχανόταν με την επανάκληση μαρτύρων, τη διατήρηση αρχείων με τις ομολογίες των

κατηγορουμένων και την ένδυση υποχρεωτικών σημαδιών –τις λεγόμενες γλώσσες– που καθιστούσαν αυτόν που τα έφερε εκ προοιμίου στο κοινωνικό περιθώριο. Τα παραπάνω είχαν ως αποτέλεσμα οι ιεροεξεταστές να μετατραπούν σε όργανα ελέγχου των συνειδήσεων και κατασκευής πραγματικοτήτων που ανταποκρίνονταν στις επιθυμίες της εξουσίας που υπηρετούσαν. Η συμβολή του Νόρμπερτ Ελίας συνίσταται στην ερμηνεία από μέρους του της σταδιακής εκκοσμίκευσης της τιμωρίας και της δίωξης, μέσα από τη θέσπιση ποινών και τεχνικών που στόχευαν στη χειραγώγηση των κοινωνικών σχέσεων με τη χρήση εξειδικευμένων μηχανισμών απονομής δικαιοσύνης ως μία από τις πλέον χαρακτηριστικές δράσεις της εξουσίας στο πλαίσιο της διαδικασίας του εκπολιτισμού της ανθρώπινης κοινωνίας. Η πανταχού παρούσα εξουσία, όμως, για τον Ελίας, είναι αδιανόητη χωρίς τη σύνδεσή της με τα άτομα. Είναι κάτι παραπάνω από την επιβλέπουσα δύναμη· εκείνη την αόριστη ύπαρξη που συναντάται στο έργο του Φουκώ. Είναι το αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης των υποκειμένων και υφίσταται μόνο στο πλαίσιο της σχέσης αυτής. Ο κοινωνικός ιστορικός Τζέιμς Γκίβεν, ερμηνεύοντας τη δημιουργία της Ιεράς Εξέτασης, αντιμετωπίζει την εξουσία ως το σύνολο των συμπαγών εκείνων πρακτικών που διαρκώς ανανεώνονται, αναθεωρούνται και ανασκευάζονται εντός του ιστορικού γίγνεσθαι και αποτελούν ίδιον του συνόλου των ανθρωπίνων κοινωνικών σχέσεων. Έτσι, ακόμα και όσοι κατέχουν οικονομική ή πολιτική εξουσία και παρά την προφανή πλεονεκτική τους θέση, από τη στιγμή που εντάσσονται στο πλέγμα των κοινωνικών σχέσεων οφείλουν στην προσπάθεια διατήρησης των προνομίων τους να εκσυγχρονίζουν διαρκώς τους μηχανισμούς και τις μορφές διακυβέρνησης που ασκούν. Η εξουσιαστική δράση μεταμορφώνεται, λοιπόν, σε μία μορφή τεχνολογίας, δηλαδή σε ένα σώμα συγκεκριμένων τεχνικών που αναπτύσσεται για τη χειραγώγηση των κοινωνικών σχέσεων και έχει ανάγκη τη συνεργασία των ενεργών υποκειμένων προκειμένου να εγκαθιδρύσει την πειθαρχημένη κοινωνία στην οποία προσβλέπει.

Η ίδρυση και η δράση της μεσαιωνικής Ιεράς Εξέτασης ανταποκρίνεται πλήρως στην παραπάνω τάση και στις ανάγκες της

εξουσίας. Παράλληλα ήταν ένα πρώτο πείραμα πολιτικής παραπλάνησης στην Ευρώπη, καθώς το μεγάλο πλεονέκτημα του νεόδμητου μηχανισμού αστυνόμευσης και καταστολής ήταν η δυνατότητα αλλοίωσης της πραγματικότητας. Κατασκεύασε κατά το δοκούν αλήθειες που ανταποκρίνονταν στις εξουσιαστικές ανάγκες και νομιμοποίησε το δυτικό συλλογικό φαντασιακό καταδίωξης των μειονοτικών ομάδων. Μετατράπηκε σε πρωτεργάτη των πρώτων απόπειρων της ευρωπαϊκής κεντρικής κοσμικής και εκκλησιαστικής εξουσίας να οργανώσει τους ίδιους τους εξουσιαζόμενους μέσω ενός διαρκούς ελέγχου και καθοδήγησης των συμπεριφορών και των νοοτροπιών τους. Οι τεχνικές που εισήγαγε στην προσπάθεια αυτή δεν ήταν καινούριες, η χρήση όμως που τους επεφύλαξε ήταν πραγματικά καινοτόμος. Εν τούτοις, όπως σε κάθε περίπτωση επιβολής καταναγκαστικής εξουσίας, έτσι και η μεθοδευμένη δράση της Ιεράς Εξέτασης στο Λαγκντόκ εξελίχτηκε σε μία διαλεκτική διαδικασία. Η απάντηση ήρθε από τις καθιερωμένες δομές της μεσαιωνικής κοινωνίας, όπως ο οίκος, η αγροτική κοινότητα και η αίρεση. Γύρω από αυτές οργανώθηκαν ατομικές και συλλογικές δράσεις ανυπακοής, όπως η φυγή, η ψευδής κατάθεση, ο εκφοβισμός των μαρτύρων κατηγορίας, η οργάνωση δικτύων αλληλεγγύης και υποστήριξης των φυγάδων αιρετικών, οι επιθέσεις σε Δομινικανικές μονές, η καταστροφή των ιεροεξεταστικών αρχείων –όργανα «φόβου και αηδίας» για τη μεσαιωνική κοινωνία, πιο μισητά και από τους ίδιους τους ιεροεξεταστές, σύμφωνα με τον Γκίβεν– ή ακόμα και οι δολοφονίες των μελών της Ιεράς Εξέτασης. Τέλος, η ιστορία της ίδρυσης και της δράσης των πρώτων ιεροεξεταστικών δικαστηρίων φανερώνει πως στην αυγή του 14^{ου} αιώνα, πλέον, το νέο στοίχημα της εξουσίας ήταν η επιβολή της πειθαρχίας. Αργότερα θ' αναδειχθεί σε στοιχείο τομή για το πέρασμα στη νεωτερικότητα: «το να είσαι μοντέρνος σημαίνει να είσαι πειθαρχημένος από το κράτος, από τους άλλους, από τον ίδιο σου τον εαυτό» (Ρόμπερτ Βαν Κρίκεν).

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

• **Bellah N.R.**, «Durkheim and History», *American*

- Sociological Review*, 24 (1959), σ. 447-461.
- **Berlinerblau J.**, «Toward a Sociology of Heresy, Orthodoxy, and Doxa», *History of Religions*, 40 (2001), σ. 327-351.
 - **Emirbayer M.**, «Durkheim's Contribution to the Sociological Analysis of History», *Sociological Forum*, 11 (1996), σ. 263-284.
 - **Garland D.**, «Frameworks of Inquiry in the Sociology of Punishment», *The British Journal of Sociology*, 41 (1990), σ. 1-15.
 - **Given B.J.**, *Inquisition and Medieval society: power, discipline, & resistance in Languedoc*, Ithaca N.Y. 1997.
 - **Given B.J.**, «The Inquisitors of Languedoc and the Medieval Technology of Power», *The American Historical Review*, 94 (1989), σ. 336-359.
 - **Jackman R.M.**, «Violence in Social Life», *Annual Review of Sociology*, 28 (2002), σ. 387-415.
 - **Kelly A.H.**, «Inquisition and the Prosecution of Heresy: misconceptions and abuses», *Church History*, 58 (1989), σ. 439-451.
 - **Krieken, Van R.**, «The organisation of the Soul: Elias and Foucault on Discipline and the Self», *Archives Européennes de Sociologie*, 31 (1990), σ. 353-371.
 - **Moore R.I.**, *The formation of a persecuting society*, Oxford 1992.
 - **Spierenburg P.**, «Punishment, Power, and History: Foucault and Elias», *Social Science History*, 28 (2004), σ. 607-36.
 - **Φουκώ Μ.**, *Επιτήρηση και Τιμωρία : η γέννηση της φυλακής*, Αθήνα 2008.
 - **Φουκώ Μ.**, *Εξουσία, γνώση και ηθική*, Αθήνα 1987.

Εγκληματικό Κράτος, Εγκληματική Κοινωνία

Φώτης Τερζάκης

Την ώρα που στην πλατεία Συντάγματος ένα εντυπωσιακό πλήθος ρίχνει τη σκιά του στο απέναντι κτήριο της Βουλής ζητώντας τρόπους να αρθρώσει την αγωνία και την οργή του, στις γειτονιές της πόλης κλιμακώνεται ένα αποτρόπαιο έγκλημα εναντίον μεταναστών και ξένων. Φασιστικές συμμορίες επιτίθενται με βιαιότητα που μπροστά της ωχριά κάθε προηγούμενο, καταδιώκουν και τρομοκρατούν ανθρώπους στο δρόμο, πυρπολούν αυτοσχέδια τζαμιά, αδειάζουν νυχτερινούς συρμούς του ηλεκτρικού από τους ξένους και τους ξυλοκοπούν στις αποβάθρες, σκοτώνουν: ο μαχαιρωμένος μπαγκλαντεσιανός στον κάδο των σκουπιδιών (δεν θα μάθουμε ποτέ τ' όνομά του – ποιος σκοτίζεται καν για την αθωότητά του;) είναι μόνο η κορυφή της φρικωδίας που ξαναπαίζει στους δρόμους της Αθήνας του 2011 σκηνές της Βαϊμάρης του 1931.

Θα ήταν αφέλεια να περιμένουμε από τις δυνάμεις καταστολής να εμποδίσουν την ανερχόμενη νεοναζιστική βία – είναι γνωστές, και παροιμιώδεις, οι σχέσεις τους με τα ακροδεξιά φυτώρια του εγκλήματος, που ήταν πάντοτε στην Ελλάδα συγκοινωνούντα δοχεία... Το πράγμα βεβαίως ξεκινάει από ψηλότερα, την «αδυναμία» και την «παθητικότητα» της κυβέρνησης, όπως λένε – που αποδεικνύεται πολύ πιο ενεργητική απ' όσο εκ πρώτης όψεως φαίνεται... Εκείνο όμως που γίνεται κρίσιμος καταλύτης γι' αυτήν την παροξυσμική κλιμάκωση της ακροδεξιάς δολοφονικότητας είναι το ότι τα ανακλαστικά του πλήθους, του λεγόμενου «μέσου πολίτη», έχουν γίνει καλός αγωγός γι' αυτήν· το ότι το μίσος και η τυφλότητα έχουν γίνει δεύτερη φύση του περιπετρά, του ταξιτζή, του μαγαζάτορα, του απολυμένου, αυτών των αιωνίως αθώων και ξεγελασμένων που πάντα η ιστορία παίζεται πίσω από την πλάτη τους, επειδή ακριβώς δεν θέλουν ποτέ να την ξέρουν.

Η αφορμή για τούτο το νέο, αποφασιστικό βήμα προς την άβυσσο στάθηκε η δολοφονία –στυγερή, αναμφίβολα– ενός νέου άνδρα νωρίς το πρωί σε κεντρικό δρόμο της Αθήνας, τη στιγμή που ετοιμαζόταν να μεταφέρει την ετοιμόγεννη γυναίκα του στην κλινική, από τρεις αγνώστους αλλοδαπούς για να του κλέψουν μια κάμερα. Οι πραγματολογικές λεπτομέρειες φορτίζουν με ασυνήθιστο συναισθηματικό φορτίο το γεγονός, που συσκοτίζει ακόμα περισσότερο την κρίση. Σε αντίθεση με τον ανώνυμο μπαγκλαντεσιανό, αυτός έχει όνομα, το ακούσαμε από την πρώτη στιγμή: και μέσα στον νωθρό κι εμβρυώδη εγκέφαλο του πλήθους σχηματίζεται η θανατηφόρα εξίσωση που ζητάει αίμα, όσο το δυνατόν περισσότερο αίμα, εγχρώμων.

Οι άνθρωποι φοβούνται, μόνο που δεν ξέρουν τι ακριβώς... Όποιος απλώς φοβάται, σπανίως είναι σε θέση να υποδείξει ποιο είναι το αντικείμενο του φόβου του, ούτε καν αν υπάρχει τέτοιο αντικείμενο· όποτε ο φόβος υπαγορεύει πολιτική, ένας φύρερ караδοκεί στο τέλος του δρόμου. Οι δείκτες της εγκληματικότητας (όπως και των αυτοκτονιών άλλωστε) ανεβαίνουν δραματικά τα χρόνια που ζούμε, είναι αλήθεια, στην Ελλάδα όσο και στην υπόλοιπη Ευρώπη. Ποιος είναι όμως υπεύθυνος γι' αυτό; Οι μετανάστες μήπως; Ειδεχθή εγκλήματα γίνονται πάντα από καιρού εις καιρόν, το να προβληθούν όμως οι ευθύνες του ατομικού εγκλήματος σε μια ολόκληρη κατηγορία ανθρώπων συνιστά άγρια παράνοια, της οποίας τα τελευταία μαζικά δείγματα είδαμε ακριβώς στην αντισημιτική λύσσα της Ευρώπης που οδήγησε στα στρατόπεδα θανάτου. Ακόμη κι αν η εγκληματικότητα έχει αυξηθεί ανησυχητικά, όλες οι διαθέσιμες στατιστικές που κατά καιρούς έρχονται στο φως δεν μαρτυρούν υψηλότερη συμμετοχή αλλοδαπών από το ποσοστό τους στον συνολικό πληθυσμό. Άρα; Άρα ο τρομοκρατημένος πληθυσμός διαλέγει να προβάλει σε αυτούς τούς πιο ανορθολογικούς φόβους του, μόνο και μόνο επειδή είναι διαφορετικοί, λιγότερο ικανοί ν' αντιδράσουν, πιο εύκολα θύματα. Το ανορθολογικό μίσος για τη διαφορετικότητα (φυλετική, πολιτισμική, θρησκευτική, σεξουαλική) είναι το καθαρό περίσσειμα σε αυτή τη θανατηφόρα εξίσωση, το τυφλό ανακλαστικό τού «εάν υποφέρω κάποιος πρέπει να πληρώσει, και

θα πληρώσει αυτός που είναι του χεριού μου!».

Αλλά είναι βέβαια και φτωχός. Αν οι πλέον φτωχοί και οι πλέον εξαθλιωμένοι ανάμεσα στους μετανάστες είναι το συχνότερο φαντασιωσικό αντικείμενο των φόβων, και συχνότερος αποδέκτης των παρανοϊκών αντιποίνων, είναι όχι τόσο βάσει της εύλογης εκτίμησης πως η φτώχεια κι η εξαθλίωση αυξάνει τις πιθανότητες παραβατικής συμπεριφοράς –αυτό θα ήταν μία βαθμίδα ορθολογικότερο– όσο επειδή ενσαρκώνουν στα μάτια των ανθρώπων εκείνο που πράγματι τρέμουν πιο πολύ: το ενδεχόμενο να γίνουν οι ίδιοι σαν εκείνους, μια δυνητική εικόνα του εαυτού τους που πασχίζουν να εξορκίσουν. Ένας πρωτόγονος τρόπος να εξορκίσεις την απειλή της κοινωνικής εξαθλίωσης, είναι να εξοντώνεις τους εξαθλιωμένους που στη θυμίζουν.

Δεν χρειάζεται να υπενθυμίσω εδώ ότι δεν είναι όλοι οι μετανάστες εξαθλιωμένοι, ότι υπάρχει τεράστιος αριθμός απ' αυτούς που είναι κανονικότατα ενταγμένοι στην ελληνική κοινωνία –η οποία ποτέ ωστόσο δεν τους παραχώρησε αυτό που οιαδήποτε τυπικά δημοκρατική κοινωνία θα όφειλε– και ότι απειλούνται εξίσου, αν όχι περισσότερο, από το φάσμα της μαζικής εξαθλίωσης και από την αυξανόμενη εγκληματικότητα κάθε είδους... Διότι από το πόσο θα καταλάβουμε ποια είναι η πραγματική απειλή, εξαρτάται η απάντηση στο ερώτημα «ποιος είναι υπεύθυνος γι' αυτό». Ποιος λοιπόν καταδικάζει ένα όλο και μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού που τυχαίνει να ζει στην ελληνική επικράτεια στη βιοτική ανασφάλεια και στη φτώχεια, στην κατακόρυφα αυξανόμενη ανεργία, στην περιθωριοποίηση και τον διευρυνόμενο αποκλεισμό; Ποιος λεηλατεί την κοινωνία από τ' αναγκαία για μια αξιοπρεπή διαβίωση προκειμένου να υποβοηθήσει την ανελέητη συσσώρευση του πλούτου, οδηγώντας την με μαθηματική ακρίβεια σε εμφύλιο πόλεμο; Η απάντηση είναι ήδη προφανής: το ελληνικό κράτος. Το ελληνικό κράτος είναι ο αυτουργός όλων των ειδεχθών εγκλημάτων που τραυματίζουν το σώμα της κοινωνίας, καθώς και του παραλυτικού φόβου που επισπεύδει τα διάλυση του κοινωνικού ιστού – και όχι μόνον αρνητικά, επειδή δεν έκανε ό,τι θα χρειαζόταν για να τα

αποτρέψει, αλλά προπαντός θετικά, επειδή κάνει όλα όσα χρειάζονται για να βυθίσουν την κοινωνία στο είδος της απελπισίας και του ανορθολογισμού που είναι κανονικά προϊόντα των οικονομικών κρίσεων και της βαθιάς βιοτικής ανασφάλειας που αυτές γεννούν.

Πριν από τρεισήμισι περίπου αιώνες ο Σπινόζα, με τη θαυμαστή του διαύγεια που επιφυλάσσει ακόμα διδάγματα για μας, έγραφε:

«Πράγματι, είναι βέβαιον ότι οι στάσεις, οι πόλεμοι, η περιφρόνηση ή η παραβίαση των νόμων πρέπει να καταλογίζονται όχι τόσο στην κακία των υπηκόων όσο στο κακό καθεστώς του κράτους. Διότι οι άνθρωποι δεν γεννιούνται πολίτες, αλλά γίνονται. Εξάλλου, τα φυσικά πάθη των ανθρώπων είναι παντού τα ίδια· συνεπώς, αν σε ένα πολιτικό σώμα η ανθρώπινη κακία κυριαρχεί ευκολότερα απ' ό,τι σε ένα άλλο και εκεί διαπράττονται περισσότερα εγκλήματα, αυτό σίγουρα οφείλεται στο γεγονός ότι ένα τέτοιο πολιτικό σώμα δεν προνόησε αρκετά για την ομόνοια, δεν νομοθέτησε με αρκετή σύνεση και, κατά συνέπεια, δεν απέκτησε το απόλυτο δίκαιο που έχει ένα πολιτικό σώμα. Γιατί μια πολιτική κοινωνία η οποία δεν έχει εξαλείψει τις αιτίες των στάσεων, στην οποία ένας πόλεμος είναι πάντα επίφοβος και στην οποία, τέλος, οι νόμοι συχνά παραβιάζονται, δεν διαφέρει πολύ από τη φυσική κατάσταση όπου καθένας ζει σύμφωνα με την ιδιοσυγκρασία του αλλά με μεγαλύτερο κίνδυνο της ζωής του». (*Πολιτική πραγματεία V, 2*).

Η εγκληματικότητα είναι, πράγματι, πρόβλημα πολιτικό. Δεν είναι ούτε με την τεχνική έννοια του όρου ποινικό ούτε γενικώς και αορίστως ηθικό, διότι η ανθρώπινη φύση είναι παντού ίδια, κανείς δεν γεννιέται εγκληματίας ούτε άγιος, και –εκτός ελαχίστων ατομικών εξαιρέσεων, που έχουν βεβαίως την περιορισμένη σημασία τους– όμοιες συνθήκες τείνουν να ωθούν τους ανθρώπους σε αντίστοιχες συμπεριφορές. Ένα υγιές πολιτικό σώμα είναι επιφορτισμένο με το καθήκον να προστατέψει τα μέλη που το απαρτίζουν εν πρώτοις από συνθήκες στέρησης και υποβιβαστικής ένδειας, εν συνεχεία από εξωτερικές απειλές και τέλος από στοιχειά διχόνοιας που απειλούν να το κερματίσουν

εις τα εξ ων συνετέθη. Έτσι τουλάχιστον υπαγορεύει η πολιτική σοφία των απαρχών της νεωτερικότητας, που είναι ακόμα κωδικοποιημένη στα πολιτειακά μας μορφώματα, και αυτός είναι ο όρος της νομιμότητάς τους. Ειδάλλως, το λόγο έχει το δίκαιο της εξέγερσης...

Οι διαχειριστές τού ελληνικού κράτους, ένα συμπαγές μπλοκ συμφερόντων που κυριαρχεί στη χώρα από τον καιρό της Μεταπολίτευσης τουλάχιστον και ανεξαρτήτως κομματικών εναλλαγών στην εξουσία, δεν έκρυψαν ποτέ τις επιλογές τους: ευπειθή όργανα της Δύσης, του Ατλαντικού άξονα και της διεθνούς κεφαλαιοκρατικής ελίτ, παραδίδουν εσχάτως σιδηροδέσμια τον πληθυσμό και το έδαφος της χώρας στο πιο επιθετικό κομμάτι της τελευταίας, τα διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και τα πολιτικά όργανά τους, για την έσχατη λεηλασία. Γνωρίζουν καλύτερα από τα θύματά τους ότι είναι οι κύριοι εχθροί του λαού τους, και η πολιτική τους επιβίωση εξαρτάται από τη με κάθε μέσο συσκότιση αυτής της απλής αλήθειας. Χρειάζονται τρόπους συγκάλυψης του προφανούς, διόδους εκτροπής τής οργής των εξαπατημένων σε ανώδυνους για τους ίδιους διαύλους· και το προσφορότερο μέσον είναι η παλαιά, δοκιμασμένη στρατηγική όλων των κυριάρχων, το αποικιακό αξίωμα του *διαίρει και βασίλευε*. Χρειάζεται οι κοινωνικές ομάδες να στραφούν η μία εναντίον της άλλης, πρέπει να δουν σαν πραγματικό τους εχθρό τούς συντρόφους τους στην εξαθλίωση, να αναλώσουν το δίκαιο μίσος τους για τους κυριάρχους σε πράξεις τυφλής αυτοκαταστροφής, ώστε οι ίδιοι αυτοί κυρίαρχοι να επανεμφανιστούν ως διαιτητές, νομιμοποιημένοι μόνο και μόνο από την καταστροφή που προκάλεσαν και στο όνομα της οποίας καλούνται να ενσκήψουν και πάλι κραταιοί με το φωτοστέφανο του σωτήρα.

Ιδού, λοιπόν, γιατί η βία κατά των μεταναστών και των ξένων δεν μπορεί, ούτε πρέπει, να ανακοπεί... Ιδού γιατί, ακόμη περισσότερο, οι άνθρωποι που για οιοσδήποτε λόγους συνέρρευσαν κάποτε σε αυτή τη χώρα, που μιλούν τη γλώσσα της κι έχουν γίνει οργανικό κομμάτι της παραγωγικής της ζωής, δεν

πρέπει ποτέ να γίνουν κανονικοί πολίτες με πλήρη δικαιώματα, πρέπει να κρατιούνται δέσμιοι σ' εκείνο το είδος περίβλεπτης διαφορετικότητας που μπορεί ανά πάσα στιγμή να χρησιμεύει ως κυματοθραύστης του λαϊκού μίσους· κι εκείνοι που έρχονται σωρηδόν από τις οδούς της απελπισίας να αιχμαλωτίζονται στον μη-τόπο των ευρωπαϊκών συνοριοφυλακών, ένα άμορφο, ζυμωμένο με δάκρυα και λάσπη ανθρώπινο απόθεμα το οποίο, τώρα που οι ειρκτές της αποκτηνωτικής μισθωτής σκλαβιάς έχουν πιθανότατα κορεστεί, χρησιμεύει κυρίως ως υλικό για περιστασιακές, τελετουργικές θυσίες.

Η μνήμη της Βαϊμάρης ας γίνει ακόμα μία φορά οδηγός μας. Όλ' αυτά τα έχουμε ξαναδεί. Όποτε ο καπιταλισμός περνάει δομική κρίση, ο ολοκληρωτισμός αναγγέλλεται επί θύραις – ο ολοκληρωτισμός, που δεν είναι άλλος από τον ίδιο τον καπιταλισμό στην ωμότερη, στην πιο μανιασμένη και απροκάλυπτη μορφή του· και όποτε οι ενδοτικές και διεφθαρμένες κοινοβουλευτικές κυβερνήσεις αφήνουν, από αδυναμία ή από καιροσκοπική υστεροβουλία, κενά εξουσίας, οι πρώτοι που σπεύδουν να τα αναπληρώσουν είναι οι μελανοχίτωνες και τα Τάγματα Εφόδου. Αυτή είναι η ταυτότητα της ιστορικής στιγμής που διανύουμε, στην Ευρώπη, στην Ελλάδα, στην Αθήνα – ας μην έχει κανείς επ' αυτού αμφιβολία... Αυτό είναι που υπαγορεύει και τα καθήκοντα δράσης ενός συνειδητοποιημένου λαϊκού σώματος, όμως, αν υπάρχει τέτοιο. Υπό τέτοιας μορφής έκτακτες συνθήκες, η μόνη ελπίδα για την αυτοσυντήρηση της κοινωνίας είναι η ανάπτυξη λαϊκών δομών αντεξουσίας στο ίδιο αυτό κενό όπου βηματίζουν ανεμπόδιστα οι οργανωμένοι παρακρατικοί εγκληματίες. Αυτές οι μάζες που έκαναν με τόσο επιβλητικό τρόπο αισθητή την παρουσία τους στο Σύνταγμα, αναρρωτιέμαι, θα μπορούσαν να διοχετεύσουν ένα κλάσμα της δύναμής του για την περιφρούρηση των συνοικιών της Αθήνας από τις παρακρατικές συμμορίες, για την προστασία των μεταναστών και των πιο ευάλωτων ομάδων από τα φασιστικά καρκινώματα και τους νόμιμους προστάτες τους, για την

προστασία της κοινωνίας από το θανατηφόρο δηλητήριο που την οδηγεί αργά ή γρήγορα να καταβροχθίσει τα ίδια της τα σπλάχνα;

Υστερόγραφο, 18 Ιουνίου 2011. Δύο ημέρες μετά το πολιτικό θρίλερ της 15^{ης} Ιουνίου, η οργανωτική επιτροπή του Αντιρατσιστικού Φεστιβάλ, ενός επιτυχημένου θεσμού που μπόρεσε να επιβιώσει και να ισχυροποιηθεί με συνεχή παρουσία επί μια δεκαπενταετία, δημοσιοποίησε την εξής ανακοίνωση:

«Οι πολιτικές εξελίξεις είναι πολύ σημαντικές. Οι αντιδράσεις στα οικονομικά μέτρα και το κίνημα των πλατειών κορυφώνονται σε όλη τη χώρα, η κυβέρνηση βρίσκεται σε αδιέξοδο και οι εξελίξεις είναι απρόβλεπτες και μπορεί να οδηγήσουν ακόμη και σε πτώση της κυβέρνησης.

Παρότι μέχρι πρόσφατα κινούμασταν προς την κανονική διεξαγωγή του φεστιβάλ, σήμερα φαίνεται αδύνατο τόσο για οργανωτικούς όσο και για πολιτικούς λόγους. Τις επόμενες ημέρες θα υπάρξει ο ανασχηματισμός και η ψήφιση του μεσοπρόθεσμου προγράμματος (Μνημόνιο 2). Αν οι αντιδράσεις κορυφωθούν, το φεστιβάλ, λόγω του εθελοντικού του χαρακτήρα θα έχει πρόβλημα και οργανωτικά, στο στήσιμο και τη λειτουργία του, αλλά και στη συμμετοχή οργανώσεων και επισκεπτών. Επίσης, επειδή το φεστιβάλ δεν δέχεται χορηγούς, το οικονομικό κόστος μιας αποτυχίας θα ήταν δεκάδες χιλιάδες ευρώ, που δεν μπορούμε να αντιμετωπίσουμε.

Το φεστιβάλ αποτελεί έναν ετήσιο θεσμό του αντιρατσιστικού και μεταναστευτικού κινήματος που συγκεντρώνει και εκφράζει πολλές εκδοχές των κοινωνικών κινημάτων. Είμαστε για αυτό τμήμα του μαζικού κινήματος των πλατειών για πραγματική δημοκρατία και αλλαγή της πολιτικής του Μνημονίου και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Οποσδήποτε τα γεγονότα της χρονιάς σχετικά με το μεταναστευτικό ζήτημα, η άνοδος του ρατσισμού, το ρατσιστικό πογκρόμ του περασμένου Μαΐου και η απεργία πείνας των 300 μεταναστών χρειάζονται χώρο για συλλογική συζήτηση και την αναζήτηση απαντήσεων. Θέλουμε λοιπόν να μεταφέρουμε τη συζήτηση και τον προβληματισμό μας στον κόσμο των πλατειών. Θα προτείνουμε στη γενική συνέλευση της Πλατείας

Συντάγματος να οργανώσουμε μια συζήτηση με θέμα την οικονομική κρίση και τη μετανάστευση και ίσως άλλες εκδηλώσεις, με ομιλητές από το φεστιβάλ.

Όπως είπαμε και στη χτεσινή συνέλευση, το κοινωνικό κίνημα που μεγαλώνει και τα αποτελέσματά του είναι πολύ πιο σημαντικά για τις ζωές και το μέλλον όλων μας, ντόπιων και μεταναστών, από το φετινό Αντιρατσιστικό Φεστιβάλ. Φέτος πρέπει να αγωνιστούμε όλοι και όλες μαζί στο Σύνταγμα για να ακουστούν εκεί οι ιδέες μας για μια δίκαιη κοινωνία με ίσα δικαιώματα για όλους και όλες».

Οι μεταναστευτικές οργανώσεις, που ετοιμάζονταν πυρετωδώς για το Φεστιβάλ και πολλές βασίζονταν στις δραστηριότητές του για ένα πενιχρό έσοδο που θα κάλυπτε τρέχουσες ανάγκες τους, κεραυνοβολήθηκαν. Αν το πράγμα αποτελεί «ετήσιο θεσμό του αντιρατσιστικού και μεταναστευτικού κινήματος», δεν θα έπρεπε το τόσο σοβαρό ζήτημα της ματαίωσής του να συζητηθεί πρώτα πρώτα με τους ίδιους τους εκπροσώπους των μεταναστών; Η λήψη μιας τέτοιας απόφασης ερήμην τους, μ' ένα σκεπτικό που κατ' ουσίαν λέει ότι ο κόσμος έχει αλλού το μυαλό του τώρα για ν' ασχοληθεί με αυτό, ή ότι «εμείς» (η οργανωτική επιτροπή και το Δίκτυο) έχουμε αυτή τη στιγμή άλλες προτεραιότητες, τραυματίζει βάνανυσα τη στοιχειωδέστερη (αμεσο- ή εμμεσο-)δημοκρατική δεοντολογία και δημιουργεί σε πολλούς την ακόμη πιο αλγεινή εντύπωση ότι κάποιοι χρησιμοποιούν τους μετανάστες σαν απλό εργαλείο για να κάνουν οι ίδιοι πολιτική.

Ποια κίνηση τώρα μπορεί ν' αποσείσει τέτοιες υποψίες και να αποκαταστήσει τη δημοκρατική αξιοπιστία εκείνου του κομματιού της αριστεράς που προβάλλει ως υποστηρικτής των μεταναστών (η οποία θα έπρεπε μάλιστα να είναι πολύ πιο προσεκτική μετά τα τραυματικά γεγονότα της Νομικής και της Υπατίας); Η πρόσκληση των μεταναστών να συμμετάσχουν στο «κίνημα των πλατειών» μοιάζει σαν διορθωτική κίνηση απέναντι σ' ένα οφθαλμοφανές –και ήδη επισεσημασμένο– πρόβλημα, το ότι μετανάστες και ξένοι ήταν τραυματικά απόντες στη μεγάλη λαϊκή κινητοποίηση η οποία δεν είχε χώρο γι' αυτούς, και ίσως ακόμα δίνεται η εντύπωση

ότι απαντά, με κάποιον τρόπο, στη σύνδεση των δύο δραματικά αποκομμένων σκηνών της Αθήνας που επιχείρησα να κάνω στο παραπάνω άρθρο μου· απατηλά όμως... Διότι να πεις ότι «τα αποτελέσματα [του κοινωνικού κινήματος που μεγαλώνει] είναι πολύ πιο σημαντικά για τις ζωές και το μέλλον όλων μας» εγείρει το πιο ανησυχητικό ερώτημα: ποιος αξιολογεί τί είναι το πιο σημαντικό, και για ποιον; Σε τελευταία ανάλυση: ποιος μιλάει και ποιος αποφασίζει, κι εξ ονόματος τίνος;

Και ακολουθεί βέβαια μια σειρά πρακτικών ερωτημάτων. Ας πούμε: τούτη τη στιγμή που το βίαιο πογκρόμ εναντίον μεταναστών και ξένων είναι ακόμα νωπό, που οι περισσότεροι δεν τολμούν να κυκλοφορήσουν στους δρόμους από το φόβο της παρακρατικής βίας, η εξαφάνιση ενός από τους ελάχιστους χώρους που ήταν γι' αυτούς μια νησίδα αναπνοής, μια μήτρα εν μέσω ενός περιβάλλοντος περισσότερο ή λιγότερο εχθρικού, στο πλαίσιο της οποίας μπορούσαν να αναδιεκδικήσουν τη φιμωμένη τους έκφραση μ' ένα υπολογίσιμο αίσθημα ασφάλειας και, άρα, αυτοπεποίθησης και αξιοπρέπειας, δεν υπάρχει ο κίνδυνος να εκληφθεί αυτό σαν μια νίκη των διωκτών τους; Σαν οπισθοχώρηση του αντιρατσιστικού κινήματος υπό την πίεση της νεοφασιστικής βίας; Μπορεί η σποραδική εμφάνιση κάποιων μεταναστών στις πλατείες να αναπληρώσει μια τέτοια απώλεια; Στο κάτω κάτω, γιατί να μη γίνουν και τα δύο; Και προπαντός, εάν υποθέσουμε ότι κάποιοι υπερνικήσουν τους δισταγμούς και την εύλογη δυσπιστία και ανταποκριθούν στο κάλεσμα, ποιος θα εγγυηθεί την ασφάλειά τους; Η σύνθεση της «πλατείας Συντάγματος» (ήδη, για να μην πάμε πιο περιφερειακά) δεν είναι καθόλου καθησυχαστική απ' αυτή την άποψη. Δεν θα έπρεπε να έχουν προηγηθεί διεργασίες, ούτως ή άλλως επείγουσες, στην κατεύθυνση αυτού το οποίο ως μου επιτραπεί να ξαναπώ –ελλείψει καλύτερου όρου– αποκρυσταλλωμένων μορφών αντεξουσίας;

Παρεμπιπτόντως, αυτή η βεβιασμένη ανακοίνωση τείνει, ταυτόχρονα, να υποτιμάει και να υπερτιμάει τα όσα έγιναν στο Σύνταγμα. Να πούμε «οι εξελίξεις [...] μπορεί να οδηγήσουν ακόμη και σε πτώση της κυβέρνησης» σημαίνει ότι δεν έγινε αντιληπτό

πως μία κυβέρνηση ήδη έπεσε. Εκείνο που στην πραγματικότητα συνέβη στις 15 Ιουνίου ήταν ότι η «πλατεία Συντάγματος» έριξε μια κυβέρνηση – και μόνο επειδή δεν φάνηκε καμία απολύτως συντεταγμένη πολιτική δύναμη να καταλάβει το κενό εξουσίας που δημιουργήθηκε, οι προστάτες της στο εξωτερικό και στο εσωτερικό της χώρας την ξανάστησαν όρθια με τεχνητά υποστυλώματα... Είναι μαρτυρία βεβαίως της δύναμης που μπόρεσε να συγκεντρώσει, με τον όγκο και την επιμονή του, αυτό το ετερόκλητο πλήθος το κινητοποιημένο από τη βουβή ανάγκη· αν ωστόσο τ' αποτελέσματά της ξεπέρασαν τις ίδιες τις προσδοκίες του (πράγμα που αναρωτιέται κανείς αν κατάλαβε), είναι όχι εξαιτίας αυτού που έκανε αλλά εξαιτίας εκείνου που φάνηκε ότι ήταν ικανό να κάνει: κυριολεκτικά, δηλαδή, με τη σκιά του... Αν αυτό γίνει κατανοητό στην πλήρη του σημασία, όμως, δεν αφήνει καθόλου περιθώρια για επιπόλαιους πανηγυρικούς. Το «κίνημα των πλατειών» είναι πάρα πολύ σημαντικό, σαν υπόσχεση ή απειλή (αναλόγως του από ποια σκοπιά το βλέπει κάποιος) – για κάτι, δηλαδή, που ακόμα δεν είναι. Και αυτό σημαίνει ότι, κυριολεκτικά, κρέμεται από μια κλωστή: η επίγνωση του χάσματος που το χωρίζει από την ίδια του τη δυνατότητα θα πρέπει να είναι το πρώτο του μέλημα· τώρα που είδε τι μπορεί να κάνει, οφείλει να αναλογιστεί σοβαρά τι δεν είναι ακόμα ικανό να κάνει.

Η «άμεση δημοκρατία» είναι εύκολο σύνθημα και αρέσει σε όλους, αλλά το κενό που ξανάστησε στα πόδια της μια κυβέρνηση κλινικώς νεκρή δείχνει ότι κανένας δεν ξέρει πώς να ενεργήσει μετά από εκείνο που είναι μόνο η ελάχιστη, αρνητική προϋπόθεσή της: μια γενικευμένη, συντριπτική κρίση αντιπροσώπευσης. Και, αν μου επιτρέπεται να πω, το συμβάν με το αντιρατσιστικό φεστιβάλ δείχνει πως η κρίση αντιπροσώπευσης δεν είναι πρόβλημα μόνο της μείζονος πολιτικής, του υπάρχοντος και ραγδαία σηπόμενου κοινοβουλευτικού συστήματος – αντανakλάται συμμετρικά και αναπαράγεται στο εσωτερικό του λεγόμενου ανταγωνιστικού κινήματος, στις μικροδομές εξουσίας των «αποκάτω».

Ομοκανονικότητα και Ετεροκανονικότητα: Όψεις του Ίδιου Νομίσματος

Χατζηπιέρας Μάρκος

Μεταξύ της ομοκανονικότητας και της ετεροκανονικότητας η κοινή συνισταμένη είναι ο όρος «κανονικότητα». Κανονικότητα αναφορικά, τόσο μέσα στα πλαίσια των ετεροσεξουαλικών, όσο και των lgbt.

Τι είναι όμως αυτό το οποίο ορίζουμε ως κανονικότητα; Η «κανονικότητα» εννοιολογικά, προέρχεται από την λέξη «κανόνας», ο οποίος θεωρείτο από τους αρχαίους το όργανο για την χάραξη ευθειών γραμμών και συγκεκριμένα η χρησιμότητά του ήταν η οριοθέτηση των γεωτεμαχίων, ή αλλιώς η χάραξη συνόρων μεταξύ των περιουσιακών ακινήτων.

Αυτό που λέμε μέχρι σήμερα «κανόνας», είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με αυτό που ονομάζουμε «κανόνα δικαίου». Το «δίκαιο» από την πλευρά του προέρχεται από την σανσκριτική ρίζα «dic», που σημαίνει δείχνω και συγκεκριμένα δείχνω τον τρόπο για να γίνει κάτι. Ποιος όμως είναι αυτός που μας δείχνει τον τρόπο για να κάνουμε οτιδήποτε;

Συνήθως ό,τι κάνουμε στην ζωή είναι απόρροια μιας συνήθειας. Μια συνήθεια, που είτε αναπαράγουμε χωρίς να ξέρουμε και εμείς από πού πηγάζει, είτε μας μαθαίνουν εθιμοτυπικά. Εξ ου λοιπόν και το «έθιμο», δηλαδή αυτό που είθισται να γίνεται, ή αλλιώς το «ήθος» ή η «ηθική», που δεν πρέπει να παραβαίνουμε.

Από την άλλη το Κράτος παίζει τον δικό του ρόλο. «Κράτος» εννοιολογικά σημαίνει την επιβολή του κραταιού, γι' αυτό και είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με τις επιλογές της πατριαρχίας και του καπιταλισμού.

«Κανόνας», «δίκαιο», «ηθική» και «κράτος», όλα μαζί δημιουργούν αυτό που στο σύνολό του ονομάζουμε «νόμο». Ο «νόμος» από την πλευρά του προέρχεται από την ρίζα «νεμ» και εννοιολογικά σημαίνει νέμω, μοιράζω, τηρώ το έθιμο, κρίνω, νομίζω, νόμισμα, διανέμω, Νέμεσις, θυμός των θεών κ.α.. Πανσπερμία εννοιών πίσω από μία και μόνο λέξη, η οποία αφορά όλα όσα κάνουμε στην καθημερινότητά μας, από την οικονομία μέχρι την σεξουαλικότητα.

Όλα τα προαναφερόμενα, προβλέπονται στους Κώδικες και του σύγχρονου Δικαίου. Ποια είναι όμως η σύνδεσή τους με την ομοκανονικότητα και την ετεροκανονικότητα; Προβλέπονται τόσο στο Οικογενειακό Δίκαιο, όσο και στο Κληρονομικό Δίκαιο. Είναι επιβολές του Κράτους, τόσο ως προς το πώς θα πρέπει να δημιουργήσουμε οικογένεια, όσο και ως προς το πώς πρέπει να διανείμουμε στους κατιόντες την ατομική μας ιδιοκτησία.

Μέσα από όλη αυτή τη διαδικασία η φυσική ζωή αρχίζει να εμπερικλείεται στους μηχανισμούς και τους υπολογισμούς ενός πλέγματος εξουσιών και η πολιτική να μεταμορφώνεται σε βιοπολιτική, με εργαλείο τον πειθαρχικό έλεγχο. Η πειθαρχία είναι ο φράχτης και ο έλεγχος είναι ο κανόνας που μετράει τα όρια αυτού του φράχτη. Τα όρια που μετράνε τις ζωές, με όρους κανονικότητας. Τι εμπερικλείεται μέσα στο κτήμα της κρατούσας εξουσίας και τι αποκλείεται. Όλα τα υπόλοιπα έχουν να κάνουν είτε με συντηρητικούς συσχετισμούς, είτε με όρους αποικιοποίησης της καθημερινής ζωής.

Η νεωτερική δημοκρατία έχει αποδείξει αυτές τις ιμπεριαλιστικές της διαθέσεις. Στην εποχή του καπιταλισμού το οικογενειακό και το κληρονομικό δίκαιο θα μπορούσαν να χωρέσουν την ομοφυλοφιλία, αρκεί να ζυγιαστεί στην οικονομική πλάστιγγα και να βρεθεί συμφέρουσα. Έτσι ένα gay pride μπορεί

να λάβει χώρα στους δρόμους της Αθήνας αρκεί να μην έχει τίποτα ιδιαίτερα ριζοσπαστικό να πει και η ριζοσπαστικότητα εδώ έγκειται στο να ψελλίσει έστω έναν λόγο ενάντια στον θεσμό της οικογένειας, έτσι όπως έχει επιβληθεί στις κοινωνίες εδώ και αιώνες. Αντιθέτως η συστημική lgbt πολιτική όχι μόνο δεν ορθώνει το ανάστημα, της ούτως ή άλλως επαναστατικότητας που εμπεριέχει το δικαίωμα στην διαφορετικότητα, αλλά αντιθέτως επιζητά διακαώς να μετρηθεί στα όρια της κανονικότητας. Το ζήτημα των πολιτικών γάμων από τη μία φανέρωσε την πλήρη αδυναμία του θεσμικού lgbt κινήματος και από την άλλη πρόδωσε το άγχος της ταυτοτικής αναγνώρισης και εγκόλπωσης στο σύστημα.

Το σύνθημα «Είμαστε παντού» κάθε άλλο παρά επαναστατικό ακούγεται κάτω από αυτές τις συνθήκες. Ηχεί περισσότερο σαν αξίωση περιχαράκωσης παρά υπερηφάνειας. Αξίωση των lgbt να είναι ισότιμα μέλη του συστήματος εξουσίας όπως κάθε ετεροκανονικός. Δικαίωμα να είναι Δήμαρχοι, Βουλευτές, τηλεστάρ... Το πρόταγμα τους καταλήγει να είναι, πως η αλλοτρίωση, δεν πρέπει να γνωρίζει φύλα και σεξουαλικότητες. Άλλωστε πίσω από το lgbt αναδύεται μια ολόκληρη πασαρέλα χρημάτων. Από το γκάζι και το κολωνάκι μέχρι τους χορηγούς του pride, ο καπιταλισμός αναγνωρίζει τον εαυτό του στην κατανάλωση της ομοφυλοφιλικής διαφορετικότητας. Με τέτοιους όρους όλα μπορούν να μπουν στο τραπέζι της διαπραγμάτευσης. Ο εξουσιαστικός μηχανισμός ζητά να ομολογήσουμε μια ταυτότητα για να μας ταξινομήσει και να μας κατευθύνει.

Σημασία σήμερα δεν έχει αν θα νομιμοποιηθούν οι γάμοι μεταξύ ομόφυλων, τη στιγμή που θα έπρεπε να κουβεντιάζουμε για την de jure κατάργηση του γάμου αυτού καθ' αυτού, αλλά η τάση υποτακτικότητας από ένα κομμάτι της κοινωνίας, που εν τη γεννέσει του μπορεί να χαρακτηριστεί επαναστατικό. Την υποχωρητικότητα δηλαδή μίας μερίδας του lgbt κινήματος, που στο διηνεκές συγκρουόταν με την πατριαρχία, για να φτάσει σήμερα να ξεβρακώνεται στον καπιταλισμό. Σημασία δεν έχει αν θα αναγνωριστεί η σύζευξη μέσω του πολιτικού γάμου ή του

συμφώνου ελεύθερης συμβίωσης, τόσο για τα ομόφυλα όσο και για τα ετερόφυλα ζευγάρια, αλλά γιατί επιτρέπεται σήμερα στα υπολείμματα της πατριαρχίας να μπαίνουν μέσω του οικογενειακού Δικαίου, στις κρεβατοκάμαρές μας.

Το σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης πρωτοπαρουσιάζεται το 1936 στον Ισπανικό Εμφύλιο, όταν μανάδες αναρχικών, αγωνιούσαν να μην διακορευτούν οι κόρες τους. Το σύμφωνο θεσπίστηκε από την CNT, ως αντιστάθμισμα απέναντι στην εξουσία της εκκλησίας και των Δημάρχων. Η αντιεξουσιαστική αυτή λογική στέκεται απέναντι στην εξουσία, όχι ως «αντι» αντίθεσης, αλλά ως «αντι» αντιπρότασης στον θεσμό του γάμου. Ακόμα και ως τέτοια, παρουσιάζεται πιο ειλικρινής μπροστά στο σημερινό σύμφωνο αλλοτρίωσης, έτσι όπως τουλάχιστον πρωτοπαρουσιάστηκε στα ελληνικά δικαιοῦκά χρονικά γεμάτο ασάφειες και επιτηδευμένες ελλείψεις.

Ωστόσο η ανάγκη ίσων δικαιωμάτων από το κάθε πρόσωπο μέσα στην κοινωνία είναι επιτακτικής σημασίας και θεωρείται αφέλεια να προσπερνιούνται μείζονα τέτοια ζητήματα με την ελαφρότητα ουτοπικών οραμάτων. Όλοι και όλες πρέπει να έχουν ίσα δικαιώματα ακόμα και στην αλλοτρίωση, αρκεί αυτό να λειτουργεί χειραφετησιακά, να δίνει δηλαδή την δυνατότητα στο υποκείμενο να ζει αυτόνομα και να διδάσκεται από τις εμπειρίες του. Να συνειδητοποιεί την επιλογή της επιλογής του και να απεγκλωβίζεται από το πειθήνιο σώμα. Αυτός είναι ο δρόμος για να ξεπεράσουμε το στάδιο της ανωριμότητας και να εισέλθουμε σε αυτό της ωριμότητας.

Ο δρόμος είναι μακρύς και σίγουρα όχι στρωμένος με ροδοπέταλα, από τη στιγμή που η ετεροκανονικότητα της ματσίλας και της ομοφοβίας υποβόσκει σε έστω και μια μικρή μερίδα του ελευθεριακού κινήματος. Όπως έγραφε ο αναρχικός Φίλλιπος Κυρίτης ήδη από τα '80 στο περιοδικό «Κράξιμο», παραθέτω: «... οι περισσότεροι από αυτούς που θεωρούν τους εαυτούς τους επαναστατημένους, πιστεύουν ότι ανδρισμός και επαναστατικότητα είναι, λίγο – πολύ, ταυτόσημα. Εγκλωβισμένοι όλοι τους μέσα στην εικόνα που το κράτος προωθεί για τον επαναστάτη, δεν

είναι πολλές φορές σε θέση ούτε καν να υποψιαστούν ότι σκέπτονται με τον ίδιο τρόπο και μιλάνε την ίδια γλώσσα με το κράτος...».

Η ποιμαντική και στρατιωτική καθοδήγηση του πλήθους από εξουσιαστικά διευθυντήρια παρεμποδίζει την εκδίπλωση της αυτόνομης πράξης. Όσο συνεχίζεται η ποδηγέτηση της κοινωνίας μέσα από το Οικογενειακό και Κληρονομικό Δίκαιο μικροαστικής κοπής, τόσο αναστέλλεται η ανάπτυξη του ενεργού αυτοκαθορισμού.

Η επανάσταση δεν μπορεί να ξεκινήσει μόνο από την εργατική τάξη, ούτε να τελειώσει με την επικράτηση ενός «προοδευτικού» κόμματος, αλλά από την λύση των προβλημάτων σε καθημερινή βάση, έτσι όπως τα θέτουν οι γυναίκες, οι lgbt, οι οικολόγοι και κάθε είδους αποκαλούμενη μειονότητα, στο ατελείωτο ψηφιδωτό του κοινωνικού συνόλου. Η συνειδητοποίηση κάθε ομάδας και ατόμου ξεχωριστά ξεκινά από μία πάλη ενάντια στις κυρίαρχες ιδέες οι οποίες εσωτερικεύονται στα εσώψυχα κάθε προσώπου με τέτοιο τρόπο που συχνά να επιζητά την ίδια του τη σκλαβιά. Γι' αυτό απαιτείται να σπάσουν οι κώδικες που ρυθμίζουν την σημερινή μορφή της κοινωνίας στο επίπεδο της παραγωγής, της οικογένειας, της θρησκείας της ιεραρχίας κ.λ.π.

Ως εκ τούτου πρέπει να ενδυναμώσουμε την κινηματική εκείνη εμμένεια της ελευθεριακής κουλτούρας, που μπορεί να νοηθεί ως ρηγματική. Μία εμμένεια ενδεχομενική, μη τελεολογική και οιονεί υπερβατική, που αγχιβατεί με δημιουργικά άλματα τις κρατούσες ορθοδοξίες και τις οριοθετήσεις τους. Μέσα στα πλαίσια της καθημερινής αλληλόδρασης ο πειραματισμός «από τα κάτω» που κυοφορούν εδώ και τώρα νέες κοινωνικές πρακτικές και υποκειμενικότητες, όπως για παράδειγμα οι διαφορετικές μορφές οικογένειας, έχουν πολύ μεγαλύτερη αξία από την υπό άνωθεν καθοδήγηση πολιτικών και οικονομικών επιτελείων, που δεν μας επιτρέπουν να δούμε πέρα από την πυρηνική οικογένεια και την ατομική ιδιοκτησία.

Το παρόν κείμενο αποτελεί εισήγηση στην ομώνυμη εκδήλωση που

πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του διεθνούς αντιεξουσιαστικού φεστιβάλ B-FEST του Περιοδικού Βαβυλωνία, Σχολή Καλών Τεχνών, 26/5/2011.

Συνέντευξη Βασίλης Στεφανάκος: «Τον φτωχό δεν τον υπολογίζει κανένας»

Βασίλης Στεφανάκος, ένας κρατούμενος αγωνιστής που έσπασε τα τείχη των φυλακών σπάζοντας τους ρόλους διαχωρισμού των μέσα με τους έξω. Μία συνέντευξη στη «Βαβυλωνία» το 2010 κρατούμενος στις φυλακές. Την ώρα που ο αγώνας των κρατουμένων ήταν σε πλήρη εξέλιξη, ο Βασίλης Στεφανάκος, κρατούμενος στις φυλακές Κορυδαλλού, μίλησε στη «Βαβυλωνία» για την κατάσταση εντός των τειχών των φυλακών.

Δύο χρόνια μετά το μεγάλο αγώνα με τις μαζικές απεργίες πείνας σε όλες τις φυλακές της χώρας, και τις υποσχέσεις της τότε κυβέρνησης για βελτιώσεις στους όρους και τις συνθήκες κράτησης, άλλαξε η καθημερινότητα της φυλακής;

Οποιαδήποτε βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης δεν θα άλλαζε ουσιαστικά την καθημερινότητα, γιατί και μόνο η στέρηση της ελευθερίας είναι μια τιμωρία, που βεβαίως ο καθένας τη βιώνει με διαφορετική ένταση, αναλόγως των προτεραιοτήτων του και των αξιών του. Οι συνθήκες επιβίωσης είναι τόσο χαμηλότερα από τη βάση των ορίων της στοιχειώδους αξιοπρέπειας, που δεν φτάνουν «βελτιώσεις». Οι υποσχέσεις όλων ήταν άνευ αντικρίσματος, αλλά οι αγώνες είναι χρήσιμοι και όχι μάταιοι.

Ποια είναι τα σοβαρότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εντός των σιδηρόφρακτων τειχών των κατ' ευφημισμό

αποκαλούμενων «σωφρονιστικών καταστημάτων»;

Η φυλακή του Κορυδαλλού όπου κρατούμαι φτιάχτηκε το 1968 για 500 άτομα, κατάντησε όμως το 2010 να φιλοξενεί 2.500 άτομα. Ανεκπαίδευτοι υπάλληλοι, θύτες και θύματα και οι ίδιοι, περίθαλψη μηδέν, υγιεινή μηδέν, διατροφή χάλια, κατσαρίδες, ποντίκια, παγωμένα νερά είναι μερικά από τα πρακτικά προβλήματα.

«Εμείς τους πιάνουμε κι εσείς τους αφήνετε» λένε συνεχώς οι αστυνομικοί στη δικαστική εξουσία. Το σοβαρότερο πρόβλημα των κρατουμένων είναι η απονομή της δικαιοσύνης. Εκεί συναντάμε ανεπαρκή άτομα, φοβισμένα ανθρωπάκια, που καλύπτονται από το μανδύα του καθωσπρεπισμού. Επίσης. συναντάμε και άλλα ανισόρροπα άτομα που «κάμπουν το γόνο» στις σκοπιμότητες.

Όλοι οι παραπάνω προσπαθούν να διεκπεραιώσουν τις υποθέσεις που τους στοιβάζουν στα γραφεία τους. Δικάζουν χωρίς να παιδεύουν την ψυχή τους και το μυαλό τους, με συνέπεια να βασανίζουν με τις αποφάσεις τους αρκετούς ανθρώπους και τις οικογένειές τους. Δεν φτάνει που υπηρετούν ένα άθλιο σύστημα, αλλά καταντούν πολλές φορές το μακρύ χέρι των σκοπιμοτήτων της Ασφάλειας. Είναι λυπηρό να βλέπεις επιστήμονες να ποδηγετούνται από αγράμματους χωροφύλακες. Τα προβλήματα είναι τεράστια. Με ανύπαρκτο Δικηγορικό Σύλλογο, με φοβισμένους δικαστές, με τον κίνδυνο της ρετσινιάς του Παραδικαστικού, ο κατηγορούμενος στην Ελλάδα δεν έχει καμιά τύχη. Το φτωχό δεν τον υπολογίζει κανένας, στον περιβόητο «συνήθη ύποπτο» δεν τολμάει κανένας να του δώσει δίκιο και συναντάμε αποφάσεις δικαστηρίων να είναι με καρμπόν το Διαβιβαστικό της Ασφάλειας.

Η τριετής αμνήστευση, δηλαδή η απελευθέρωση των κρατουμένων που πλησιάζουν στην τελευταία τριετία έκτισης της ποινής, θεωρείς ότι μπορεί να αποτελέσει μια ανάσα ελευθερίας;

Οποιαδήποτε ελάφρυνση ποινής ανακουφίζει την κοινωνία των φυλακών.

Τι συμβαίνει και χάνονται άνθρωποι με τραγική συχνότητα στις

φυλακές;

Ναρκωτικά κυρίως και σε συνδυασμό με τις άθλιες συνθήκες διαβίωσης, με την ολικά ανύπαρκτη ιατρική περίθαλψη και όλα αυτά σε μια ζωή της φυλακής που είναι γεμάτη καημούς και παράπονα. Ε, και πάλι λίγοι πεθαίνουν!

Πιστεύεις ότι ο αγώνας για καλύτερες συνθήκες κράτησης σήμερα μπορεί να φέρει μια κοινωνία χωρίς φυλακές αύριο;

Όσο βελτιώνονται οι συνθήκες διαβίωσης, τόσο πιο ανθρώπινος γίνεσαι. Όταν διαβιώνεις, έχεις περιθώρια για σκέψεις και αναστοχασμό, ενώ όταν επιβιώνεις εξελίσσεται το ένστικτο εις βάρος της ψυχής και του νου. Πιστεύω ότι ο τρόπος που στοιβάζουν ανθρώπους στις αποθήκες της δικαιοσύνης τους είναι η σοβαρότερη αιτία αύξησης της εγκληματικότητας και ιδιαίτερα μιας εγκληματικότητας που πονά το φτωχό λαό, ο οποίος είναι και η εύκολη λεία, και ίσως αυτό είναι κοινό χαρακτηριστικό των κακοποιών με το σύστημα διακυβέρνησης. Για αυτό θεωρώ το οργανωμένο έγκλημα παρακράτος. Βέβαια έχω καταδικαστεί για συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση, αλλά πιστεύω πως δεν έχω αυτά τα χαρακτηριστικά.

«Είναι καθαρό το γιατί οι δογματικοί επαναστάτες που έχουν αναθέσει στον εαυτό τους να καταστρέψουν τις υπάρχουσες εξουσίες και διευθετήσεις για να δημιουργήσουν πάνω στα ερείπιά τους τη δική τους δικτατορία δεν υπήρξαν ποτέ και δεν είναι Εχθροί του Κράτους αλλά αντίθετα υπήρξαν και θα είναι οι πιο φλογεροί του Υπερασπιστές. Είναι εχθροί των σημερινών πολιτικών θεσμών μόνο γιατί αποκλείουν τη δυνατότητα της δικτατορίας τους, αλλά όμως είναι οι πιο φλογεροί φίλοι της εξουσίας του Κράτους». Δεν το είπε ο Λάκι Λουτσιάνο, ο Μπακούνιν το είπε».

Πώς δρα ο μη δογματικός αγωνιστής για τη φυλακή σήμερα, μέσα κι έξω;

Όταν αυτοκρίνεσαι, αμφισβητείς τις εύκολες λύσεις και καταφέρνεις να ανοίγεις το νου σου όλο και περισσότερο. Θα

καταλάβεις ότι το καλό σου συμπεριλαμβάνεται στο καλό της κοινωνίας. Τότε, ακόμα και ωφελιμιστικά να λειτουργείς, οι πράξεις σου θα διακατέχονται από ένα πνεύμα πλουραλισμού και συλλογικότητας. Θεωρώ ότι είναι μια καλή αρχή. Τώρα οι αγώνες, ακόμα και σαν αυτοσκοπός, είναι ωφέλιμοι, μόνο να προσθέσουνε έχουνε. Κανένας αγώνας δεν είναι μάταιος.

Δεν δικαιούμαι να κρίνω τις δράσεις, ο τρόπος δράσης του κάθε ανθρώπου που αποφασίζει να αγωνιστεί για καλύτερη ζωή αφορά τον ίδιο. Όσα πιο πολλά διακινδυνεύει και απαρνιέται, τόσο πιο πολύ ανεβαίνει στην εκτίμησή μου, ακόμα κι αν κάνει λίγο λάθος. Βέβαια είναι εμπόδιο ο δογματισμός, κυρίως για τις εμμονές και την αλαζονεία που απορρέουν από αυτόν. Όσο για την παραπάνω ρήση του Μπακούνιν που χρησιμοποιήθηκε σε μια απάντησή μου σε σχόλιο πάνω σε κείμενο μου στο indymedia, τη θεωρώ και αυτή ολίγον δόγμα.

Ποιοι ευθύνονται για τη συνομωσία σιωπής που επικρατεί για την κατάσταση στις φυλακές σήμερα; Πιστεύεις ότι υπάρχει κάποιος τρόπος αυτή η σιωπή να σπάσει;

Δεν νομίζω ότι πρόκειται περί σιωπής, δεν υπάρχουν μυστικά. Οι συνθήκες είναι γνωστές σε όλους. Τα προβλήματα διαιωνίζονται από την αδράνεια των κρατουμένων, αρκετοί από τους οποίους, ενώ πολλές φορές καμαρώνουν ότι είναι παράνομοι, παράλληλα κλαψουρίζουν και ζητούν συμπόνια από μια κοινωνία που δεν τη νοιάστηκαν ποτέ. Γιατί το μεγαλύτερο ποσοστό είναι φτηνοί κακοποιοί και ναρκομανείς. Το ότι για την κατάσταση αυτή την κύρια ευθύνη την έχει το σύστημα δεν μειώνει τις ευθύνες των ατόμων. Όταν κυνηγάς την εύκολη λεία στη ζωή θεωρώ ότι γίνεσαι και εσύ εύκολη λεία. Με πίκρα τα λέω αυτά, γιατί ζω μαζί τους και είμαι μαζί τους, αλλά έτσι πιστεύω.